

ONDERZOEK:
Ledegem, Gullegemsestraat

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	+
Programma van Maatregelen	
©Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE

1	Situering binnen het archeologietraject	2
2	Inhoud en opbouw van het document	3
3	Bijlagen.....	3

1 Situering binnen het archeologietraject

HUIDIG ONDERZOEK	een archeologienota in regulier traject
ADVIES	Geen verder onderzoek

Het huidige onderzoek situeert zich binnen het archeologisch traject als volgt:

Regulier traject	Archeologienota	Bureauonderzoek	<
		Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	<<
		Vooronderzoek met ingreep in de bodem	<<<
Uitgesteld traject	Nota	Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	
		Vooronderzoek met ingreep in de bodem	
	Archeologierapport	Opgraving	

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2 (bekrachtigde melding)	Beschrijving van het onderzoeksgebied	+
	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	
	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
	Assessment van landschappelijke data	
	Assessment van aardkundige data	
	Assessment van historische data	
DEEL 9	Assessment van archeologische data	+
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

3

	Inventarissen (plannen, sporen, foto's, archeologische objecten)
	Kaarten op A4, A3 of A2 (allesporenkaarten, TAW-kaarten, ...)
	Foto's van de vlakken, sporen, profielen, archeologische objecten
	Boorstaten
	Tekeningen (bodemprofielen, coupes,...)
	Dagrapporten veldwerk

De bijlagen zijn genummerd en geordend volgens de toegekende projectcodes van Onroerend Erfgoed.

ONDERZOEK:
Ledegem, Gullegemsestraat

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/Privacyfiche	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

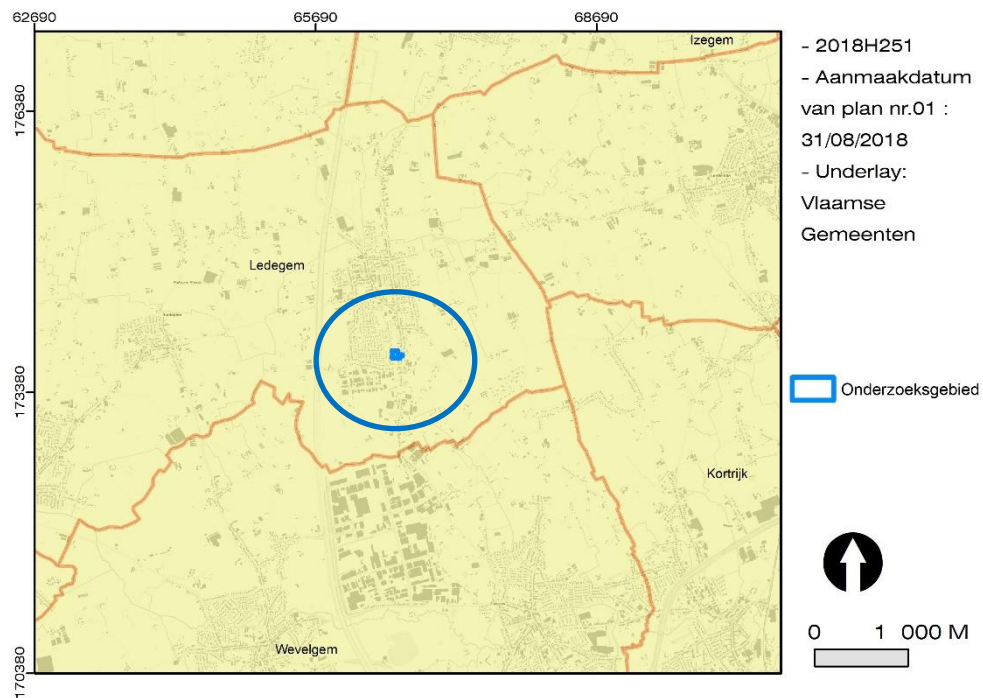
INHOUDSOPGAVE

1	Situering van het onderzoek	2
2	Projectcodes	3
3	Betrokken actoren.....	4
4	Bewaring van de data	4

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten en de erkende onroerend erfgoeddepots.....	3
---	---

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Ledegem	
Deelgemeente	Sint-Eloois-Winkel	
Straat en straatnummer	Gullegemsestraat 132	
Kadastrale situering	Sectie	B
	Afdeling	3
	Percelen	502Z; 502A2; 503G2; 503F2; 503D2; 503E2
Lambert 72-coördinaten	N	X 66538,331; Y 173820,398 m
	Z	X 66542,817; Y 173740,477 m
Oppervlakte	5663,35 m ²	0,57 ha
Oppervlakte bodemingreep	5663,35 m ²	0,57 ha
Datum van toekenning van de opdracht	27 augustus 2018	
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.	
Opgemaakt volgens CGP	Versie 3.0	
Duur van het onderzoek	20 werkdagen	
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)	[REDACTED]	

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten.

2 Projectcodes

Bureaustudie	2018 H 251
Landschappelijke boringen	2018 I 252
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Proefput ifv steentijd artefactensites	n.v.t.
Prospectie met ingreep in de bodem	2018 L 88
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	LED-GUL

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ERK/Archeoloog/2017/00193)	
	Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
	Ward Decramer (Archeoloog)	
Geraadpleegde (regio)specialisten	Sam De Decker, Agentschap Onroerend Erfgoed	
	Willem Hantson, Bieradar Jaak Debusseré, De Meiboom	
Initiatiefnemer (privacyfiche)	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	[REDACTED]	
	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
Omgevingsvergunning:	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden

4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2018
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	61
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2018. <i>Archeologienota naar aanleiding van een verkaveling in de Gullegemsestraat te Ledegem</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 61, Gent.

Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
Bewaring archeologisch ensemble	Hembyse BVBA (tijdelijk depot)
Gebruiker van het archeologisch ensemble	Hembyse BVBA
Bevoegde IOED	Geen IOED van toepassing
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Geen Onroerenderfgoeddepot van toepassing

HEMBYSE ARCHEOLOGIE

Ledegem, Gullegemsestraat

ONDERZOEKSRAPPORT HEMBYSE ARCHEOLOGIE

N°. 61

ONDERDEEL 0

BUREAUSTUDIE

MELDING VAN HET VOORNEMEN VAN EEN
VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Bureaustudie

De Smaele Bart & Pieters Hadewijch

2018

INHOUDSOPGAVE

1	ADMINISTRATIEVE FICHE	4
2	INLEIDING	5
3	BESCHRIJVEND GEDEELTE.....	6
3.1	Situering van het onderzoeksgebied	6
3.2	Beschrijving geplande werken en juridisch kader	8
3.3	Bodemgebruiksbestand - landgebruik	9
3.4	Bodembedekking	10
3.5	Onderzoeksopdracht	11
3.6	Werkwijze van het bureauonderzoek	12
4	VASTSTELLING ("ASSESSMENT")	14
4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	14
4.1.1	Traditionele landschappenkaart	14
4.1.2	Fysisch-geografische gegevens.....	15
4.1.2.1	Topografie	15
4.1.2.1	Hydrografische situering	17
4.1.2.2	Erosiegevoeligheid	18
4.1.3	Aardkundige situering	20
4.1.3.1	Tertiair geologisch.....	20
4.1.3.2	Quartair geologisch.....	22
4.1.3.3	Samengestelde Quartair-profieltypekaart.....	23
4.1.3.4	Bodemkaart van België.....	24
4.1.3.5	DOV- boringen	25
4.1.3.6	Controleboringen	26
4.1.3.7	Landschappelijk bodemonderzoek.....	28
4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving...31	
4.2.1	Algemene historische situering	31
4.2.2	Relevante historische kaarten en plannen	36
4.2.2.1	Tiendenboek, 1640	36
4.2.2.2	Gereconstrueerd Landboek, 1703	38
4.2.2.3	Frickx-kaart (1744)	39
4.2.2.4	Atlas van Ferraris (1777)	40
4.2.2.5	Vandermaelen kaarten (1846-1854)	42
4.2.2.6	Atlas der Buurtwegen (1840).....	45
4.2.2.7	Popp-kaarten (1830 – 1879).....	46
4.2.2.8	Topografische kaart 1873	48
4.2.2.9	Britse loopgravenkaart, 1918	49
4.2.2.10	Topografische kaart 1939	51
4.2.2.11	Topografische kaart 1969	52
4.2.3	Relevante luchtfoto's.....	53
4.2.3.1	Orthofoto uit 1971	53
4.2.3.2	Orthofoto uit 1990	54
4.2.3.3	Orthofoto uit 2000-2003.....	55
4.2.3.4	Orthofoto uit 2011	56

4.2.3.5	Orthofoto uit 2017	57
4.2.4	Archeologische indicatoren	58
4.2.4.1	Erfgoedindicatoren	59
4.2.4.2	Archeologische zones	60
4.2.4.3	CAI	61
4.2.4.4	Archeologienota's	62
5	GEMOTIVEERD ADVIES	64
5.1	Voorlopige resultaten van het bureauonderzoek	64
5.2	Afweging en advies	65
6	PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	67
6.1	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	67
6.2	Onderzoeksstrategie en -methode	68
6.3	Onderzoekstechnieken	69
6.4	Afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk	71
6.5	Randvoorwaarden	72
7	BESLUIT	73
8	BIBLIOGRAFIE	74
9	LIJST VAN FIGUREN	76
10	LIJST VAN BIJLAGEN	79

1 ADMINISTRATIEVE FICHE

Projectcode Onroerend Erfgoed	2018H251 (bureaustudie) 2018 I 252 (landschappelijk bodemonderzoek)
Projectgebied	Ledegem, Gullegemsestraat
Grootte projectgebied	5663,35 vierkante meter = 0,56 ha.
Ligging	West-Vlaanderen, Gemeente Ledegem, Deelgemeente Sint-Eloois-Winkel, Gullegemsestraat 132
Lambert 72-coördinaten (m)	(N): X: 66538,331 x Y: 173820,398 meter (Z) X: 66542,817 x Y: 173740,477 meter
Kadaster	Afdeling: 3 Sectie: B Percelen: 502Z, 502A2, 503G2, 503F2, 503D2, 503E2
Initiatiefnemer	Zie privacyfiche
Uitvoerder	Hembyse Archeologie
Interne projectsigle Hembyse Archeologie	LED-GUL
Type onderzoek	Archeologienota, vooronderzoek met ingreep in de bodem
Verantwoordelijke uitgever van het onderzoeksrapport	Hembyse Archeologie
Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2018
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Bibliografische referentie	De Smaele B. & Pieters H., 2018. <i>Archeologienota naar aanleiding van een verkaveling in de Gullegemsestraat te Ledegem</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 61, Gent.
Termijn van het onderzoek	15 werkdagen
Betrokken actoren en specialisten met vermelding van rol/functie	Hadewijch Pieters/erkend archeoloog/veldwerkleider Bart De Smaele/erkend archeoloog Hembyse BVBA/erkend archeoloog Nick van Liefveringe/erkend archeoloog Ward Decraemer/erkend archeoloog
Gecontacteerde regiospecialisten	Sam De Decker, Agentschap Onroerend Erfgoed Willem Hantson, Bieradar Jaak Debusseré (De Meiboom)
Resultaten	Bureauonderzoek: Romeinse periode, middeleeuwen
Aanbeveling na waardering	Bureauonderzoek: proefsleuven
Bewaarplaats archief	Hembyse Archeologie
Van toepassing zijnde Onroerenderfgoeddepot	Er is geen Onroerenderfgoeddepot van toepassing
Opmerkingen	Nvt.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.

2 INLEIDING

Op 27 augustus 2018 werd Hembyse Archeologie de opdracht verleend om het archeologisch kennispotentieel van een projectgebied langs de Gullegemsestraat te Sint-Eloois-Winkel (Ledegem) te onderzoeken en te waarderen, dit conform het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013. Dit dient te gebeuren in de vorm van een archeologienota.

De archeologienota bestaat in zijn geheel uit drie delen:

1. Privacyfiche (niet publiek beschikbaar)
2. Het Verslag van Resultaten
3. Het Programma van Maatregelen

Voorliggend document is **de melding van het voornemen tot het uitvoeren van een archeologische prospectie met ingreep in de bodem**. De resultaten hiervan zullen na afloop van de prospectie worden opgenomen in het tweede onderdeel van de Archeologienota, namelijk het **Verslag van Resultaten**. Hierin wordt het kennispotentieel van de site volledig gewaardeerd, dit door middel van volgende elementen:

1. De huidige fysieke staat van het onderzoeksgebied
2. De gekende en publiek beschikbare dataset
3. De door de erkend archeoloog gegenereerde archeologische dataset

De fysieke staat van het onderzoeksgebied bepaalt het archeologisch traject: de grootte van het onderzoeksgebied, de juridische situering en het huidige landgebruik bepalen of de archeologienota in een regulier traject, dan wel in een uitgesteld traject dient te worden opgemaakt.

5

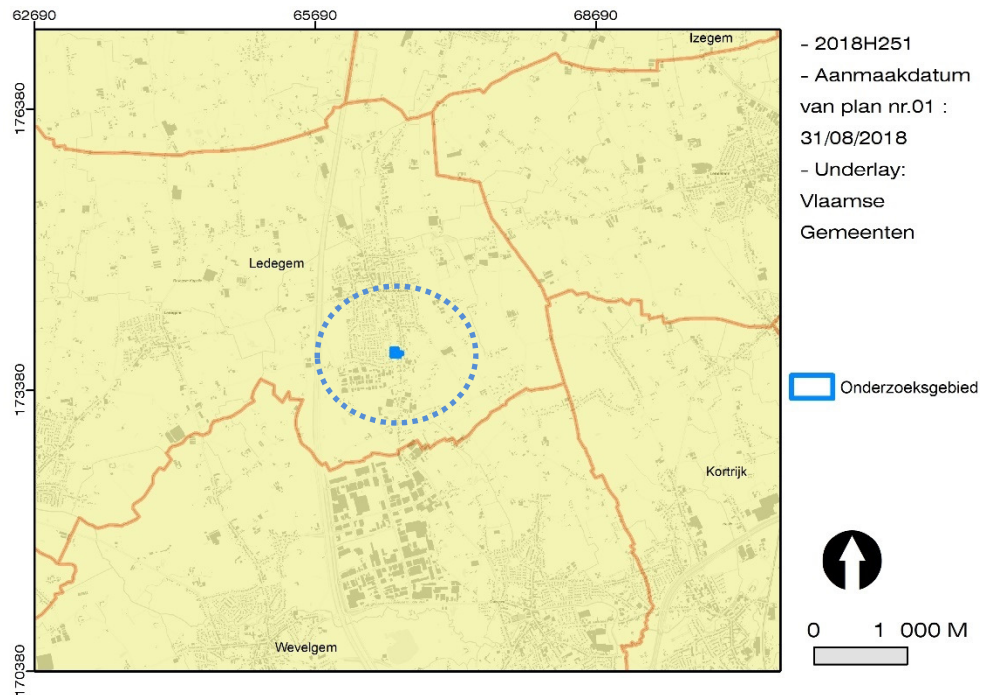
In onderstaande hoofdstukken zal de huidige fysieke staat van het onderzoeksgebied worden onderzocht, waarbij uit het beschrijvend gedeelte zal blijken welk traject (regulier of uitgesteld) de archeologienota zal moeten volgen. In het onderdeel assessment zal middels de bodemkundige en historisch/archeologische data worden onderzocht wat het kennispotentieel van de site is, zodoende op een correcte manier kan worden besloten wat de te nemen maatregelen zijn, teneinde het archeologisch kennisvermeerderingspotentieel van de site te kennen en dit kennispotentieel niet verloren te laten gaan.

Hierbij moet worden benadrukt dat de kennis van het verleden een maatschappelijk waardevol goed is: het erfgoed staat ten dienste van de hele maatschappij, waarbij de initiatiefnemer conform de vigerende wetgeving zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van dit erfgoed en de maatschappij als een goede huisvader opneemt en de nodige stappen onderneemt om het mogelijk aanwezige erfgoed binnen het onderzoeksgebied te kennen en voor vernieling te vrijwaren.

3 BESCHRIJVEND GEDEELTE

3.1 Situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied waarvoor een archeologienota dient te worden opgemaakt bevindt zich in het Vlaamse Gewest, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Ledegem, deelgemeente Sint-Eloois-Winkel, tussen de Gullegemsestraat 132 en de straat De Hoogte.

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten.

Het onderzoeksgebied valt volgens het Gewestplan in zowel woongebieden (Code 0100) als in woonuitbreidingsgebieden (code 0105). Het grootste deel van het onderzoeksgebied bevindt zich in een woonuitbreidingsgebied, wat de facto neerkomt op een inbreiding van de reeds bestaande verkavelingen (cf. infra).

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gewestplan.

Het Gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000. Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van “ruimtelijke uitvoeringsplannen” (RUP), maar dat geldt niet voor het huidige onderzoeksgebied. Dit onderzoeksgebied maakt in zijn geheel nog steeds deel uit van het “origineel Gewestplan Roeselare-Tielt¹”. Bijgevolg blijft het projectgebied bestemd voor wonen.

Binnen het kader van deze bestemming wenst de initiatiefnemer de gronden te verkavelen. Hiervoor is een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden vereist en in volgende hoofdstukken zal worden onderzocht waarom een archeologienota noodzakelijk is en -op basis van de huidige fysieke situatie van het gebied- of dit in een regulier dan wel in een uitgesteld traject kan gebeuren.

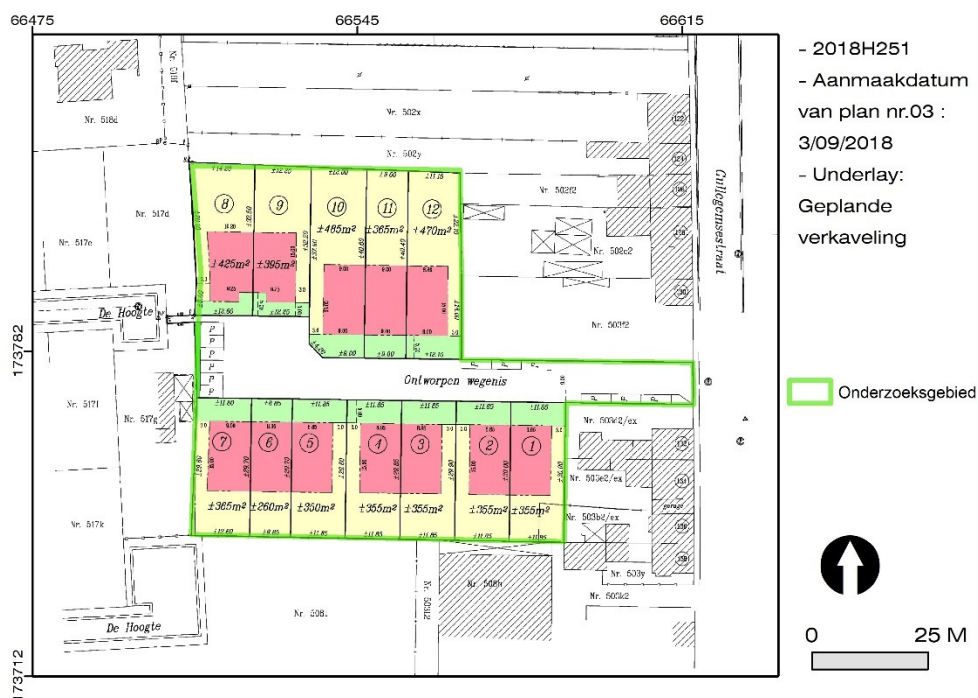
¹ Geopunt, geraadpleegd op 03/09/2018.

3.2 Beschrijving geplande werken en juridisch kader

Voor de geplande werkzaamheden is een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden vereist. Het projectgebied bevindt zich **buiten een vastgestelde archeologische zone**; de perceelsoppervlakte bedraagt meer dan 3000m² en de geplande werkzaamheden behelzen een bodemingreep van meer dan 1000m². Het betreft een privaatrechtelijke aanvrager, het onderzoeksgebied heeft een **oppervlakte van circa 5663,35m²**. Het bouwrijp maken van het onderzoeksgebied omvat geen vergunningsplichtige ingrepen en de ingrepen op het terrein (rooien van hagen, verwijderen van hekwerk en aftandse koterij) is met Hembyse Archeologie tijdens het plaatsbezoek besproken. De ingrepen voor het bouwrijp maken van het terrein hebben geen impact op het bodemarchief.

De geplande, vergunningsplichtige werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied behelzen:

- Het verkavelen van de gronden, waardoor in eerste instantie wordt uitgegaan van een **Integrale verstorning** van de bodem
- De aanleg van een wegenis doorheen het onderzoeksgebied
- De aanleg van nutsvoorzieningen
- Het bebouwen van de individuele loten

Figuur 3. Inplantingsplan en geplande toestand.

Deze geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk. Voor het verkavelingsplan in een hogere resolutie wordt naar de **bijlage van dit dossier** verwezen. Details en

sneden van de geplande toestand zijn niet beschikbaar, aangezien het een verkaveling van gronden betreft waardoor er wordt uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

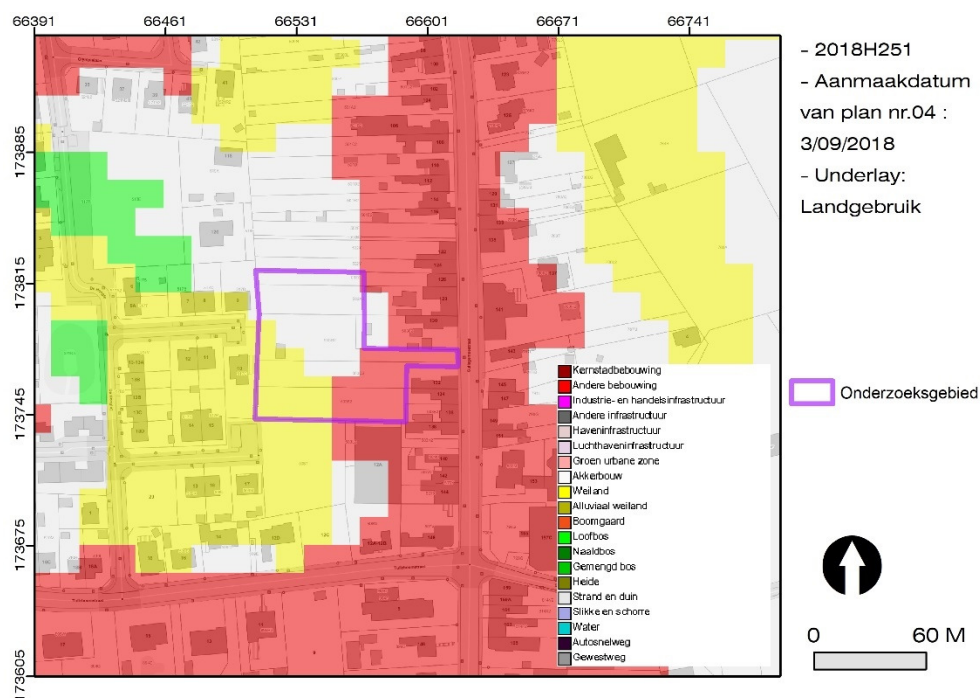
In de volgende hoofdstukken zal op basis van de huidige toestand van het onderzoeksgebied worden onderzocht of -indien een vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk wordt geacht- de opmaak van de archeologienota in een regulier, dan wel in een uitgesteld traject kan gebeuren.

3.3 Bodemgebruiksbestand - landgebruik

De huidige fysieke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige (i.e. het moment waarop de initiatiefnemer een uitvoerder aanstelt voor het archeologisch onderzoek) bodemgebruik op het archeologietraject ?

Hiervoor kunnen zowel het Bodemgebruiksbestand als de Bodembedekkingskaart worden aangewend. Deze kaarten geven een eerste indruk van het landgebruik, waaruit de eerste stappen in het archeologietraject kunnen worden bepaald.

De kaarten geven tevens een eerste indruk van bodemingrepen die mogelijk reeds binnen het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden.

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.

Het onderzoeksgebied staat voor een groot deel ingekleurd als 'andere bebouwing', wat neerkomt op een situatie waarbij het grootste deel van het gebied door structuren wordt bedekt. Het zijn gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met

groene oppervlakten en open bodem, (tussen 30 en 80% is verhard). In het noordelijke deel van het onderzoeksgebied staat een deel ingekleurd als akkerland (inclusief braakland). Het zuidwestelijke deel staat gekarteerd als weiland. Ten tijde van het plaatsbezoek (cf. infra) waren containers en materieel geplaatst voor het bouwrijp maken van het terrein. De oorsprong voor deze kartering ligt in het feit dat het gebied als een binnengebied met (moes)tuinen in gebruik was (cf. infra). Dit landgebruik komt ten dele terug op de bodembedekkingskaart voor Vlaanderen.

3.4 Bodembedekking

Op de bodembedekkingskaart is de 21^e-eeuwse situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier. Dit komt gedeeltelijk overeen met de situatie zoals deze tijdens het plaatsbezoek op 28 augustus 2018 (zie ook de bijlage van deze archeologienota voor alle foto's van het plaatsbezoek) werd vastgesteld.

Figuur 5. Situering van het projectgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.

Op de bodembedekkingskaart is een aantal van de structuren die tijdens het plaatsbezoek aanwezig waren nog duidelijk zichtbaar. Er is sprake van enkele koterijen, bomen en voornamelijk grasland. De beukenhagen in het oostelijke deel van het onderzoeksgebied zijn niet gekarteerd. In de meest oostelijke uitloper van het onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat is een boom gekarteerd, dit is een vrij omvangrijke den naast de oprit van het woonhuis aan de Gullegemsestraat 132.

Aangezien het terrein gepland is bouwrijp te zijn op 1 oktober 2018, zijn er geen fysieke of juridische belemmeringen voor een eventueel vooronderzoek, zonder of met ingreep in de bodem.

Figuur 6. Zicht op het onderzoekgebied (©Hembyse) in westelijke richting.

Op basis van het gekende landgebruik en de bodembedekking kan dus worden besloten dat het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zo dit noodzakelijk zou blijken voor een **correcte waardering van het archeologisch kennispotentieel** van de site, in een **regulier traject** dient te gebeuren.

Nu het archeologietraject gekend is, kan de onderzoeksopdracht worden afgebakend.

11

3.5 Onderzoeksopdracht

De onderzoeksopdracht bestaat, op basis van de voorliggende gegevens, uit:

1. een bureaustudie om te bepalen wat het archeologisch kennispotentieel van de site is, hoe dit eventueel moet worden vastgesteld en wat de te nemen maatregelen zijn, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten.
2. Indien noodzakelijk stoffelijk vaststellen of een archeologische site binnen het projectgebied aanwezig is en wat de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan zijn. Tevens wordt de impact van de toekomstige werken op de ondergrond en het eventueel archeologische erfgoed vastgesteld.

De resultaten van dit onderzoek laten op basis van een **volledige dataset** toe een gemotiveerd advies te formuleren met betrekking tot de vervolgstategie en de methodiek hiervan. De bureaustudie kan worden gedistilleerd tot onderstaande basisonderzoeksvragen:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*
- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Is verder onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

Randvoorwaarden:

Er zijn geen randvoorwaarden bij het huidige onderzoek, de site wordt bouwrijp gemaakt en daarbij worden geen ingrepen in de bodem uitgevoerd die schade aan het bodemarchief zouden kunnen berokkenen

Deze melding is het resultaat van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het omvat volgende onderdelen:

1. De opmaak van een Verslag van Resultaten aan de hand van een bureaustudie
2. De opmaak van een Programma van Maatregelen met de -indien noodzakelijk- te volgen vervolgstategie

Hierbij dient echter volgende opmerking gemaakt te worden: zolang er geen uitsluitsel gegeven kan worden aangaande de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het projectgebied, dient het volledige projectgebied als een archeologische site beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er geen bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde het eventueel aanwezige archeologisch bodemarchief niet te vernietigen.

12

3.6 Werkwijze van het bureauonderzoek

Om de huidige onderzoeksopdracht te volbrengen en een correcte inschatting te maken van het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed en kennispotentieel binnen het projectgebied, worden bestaande en publiek beschikbare bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Dit leidt tot de voorwaardelijkheidsverklaring dat het onderzoek niet exhaustief is en een specifiek doel voor ogen houdt. Daarvoor worden zowel historisch kaart- en fotomateriaal, als archeologische en geologische bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd.

Er is tevens advies gevraagd van een derde, onafhankelijke partij, namelijk Sam De Decker (AOE), Willem Hantson (BIERADAR) en Jaak Debussere (De Meiboom), waarvoor dank.

Hieraan gekoppeld werd op 21 augustus 2018 een terreininspectie uitgevoerd, met het oog op het waarnemen van relevante archeologische en landschappelijke

indicatoren. De hierbij verkregen dataset is aangevuld met vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (controleboringen).

Aangezien de opmaak van de archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet, is de bureaustudie voor de archeologienota met uitgesteld traject opgemaakt conform de vigerende *“Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren”*, versie 2.0.

Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de traditionele landschappenkaart.

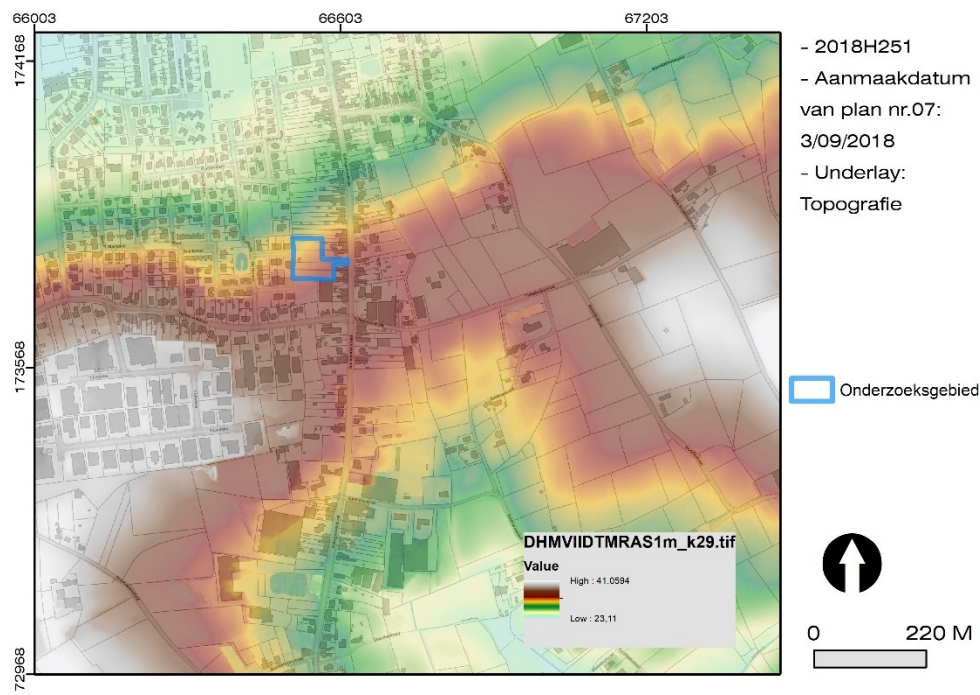
Van het oorspronkelijk agrarisch gebied blijft dus nog weinig over. Zo ook binnen het huidige onderzoeksgebied, dat geprangd zit tussen de Gullegemsestraat en een recente verkaveling. Wanneer het Gewestplan tot voltooiing wordt gebracht, zal er nog nauwelijks van een landschap sprake zijn.

Dit alles is een culminatie van een hydrografische en geologische situatie, waarop de mens doorheen het verleden een onweerlegbare impact heeft gehad. In de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht in welke geologische en bodemkundige situatie het onderzoeksgebied zich bevindt, waarom het gebied zo aantrekkelijk is voor de mens en eventueel reeds peilen naar welke sporen de mens hierin heeft achtergelaten.

4.1.2 Fysisch-geografische gegevens

4.1.2.1 Topografie

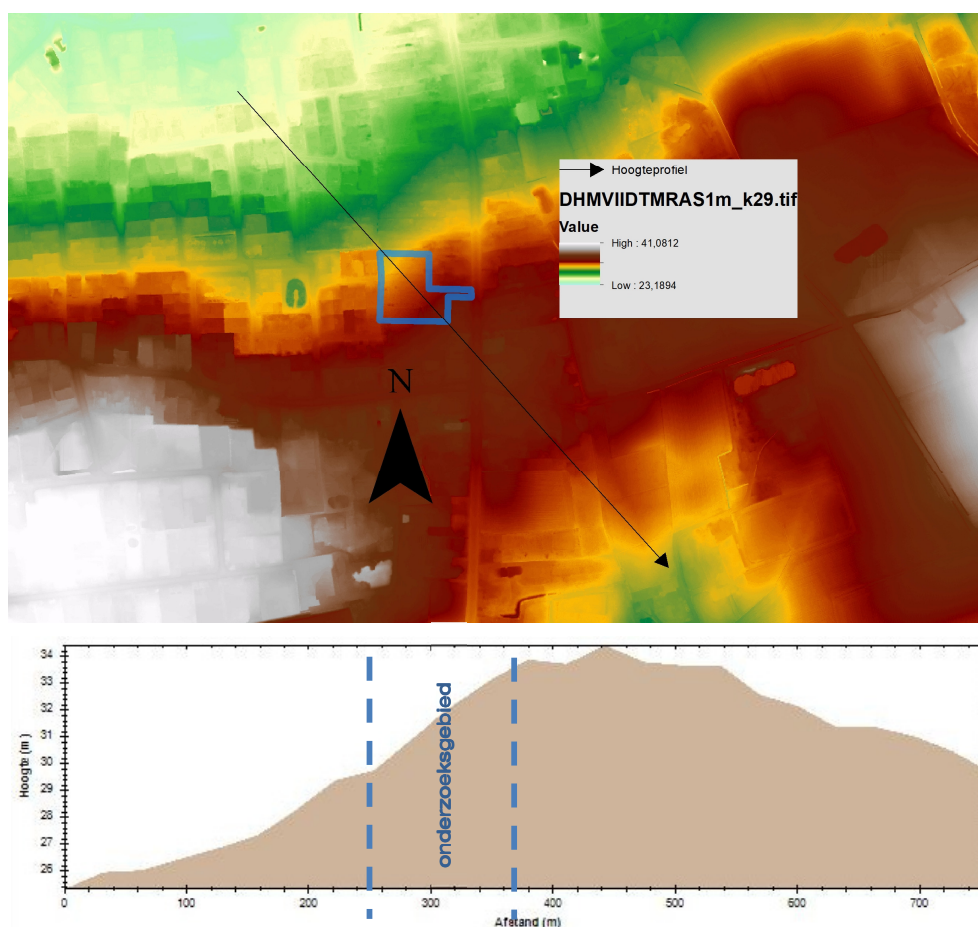
Het glooiend landschap van de traditionele landschappenkaart kan in de topografische data van het gebied worden herkend. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van twee ruggen in het landschap naar een lager gelegen gebied (noord).

Figuur 8. Situering van de regio van het onderzoeksgebied op het DHM VII DTM 1m.

De twee ruggen (circa 39-40 meter TAW) vloeien samen in een zachte glooiing van circa 34 meter TAW. Het hoogste deel van het onderzoeksgebied bevindt zich langs de Gullegemsestraat en bevindt zich op circa 33 meter TAW, om in noordelijke en

noordwestelijke richting af te lopen tot een hoogte van circa 29 meter TAW. Dit redelijk duidelijke verval kan worden gevisualiseerd in een hoogteprofiel.

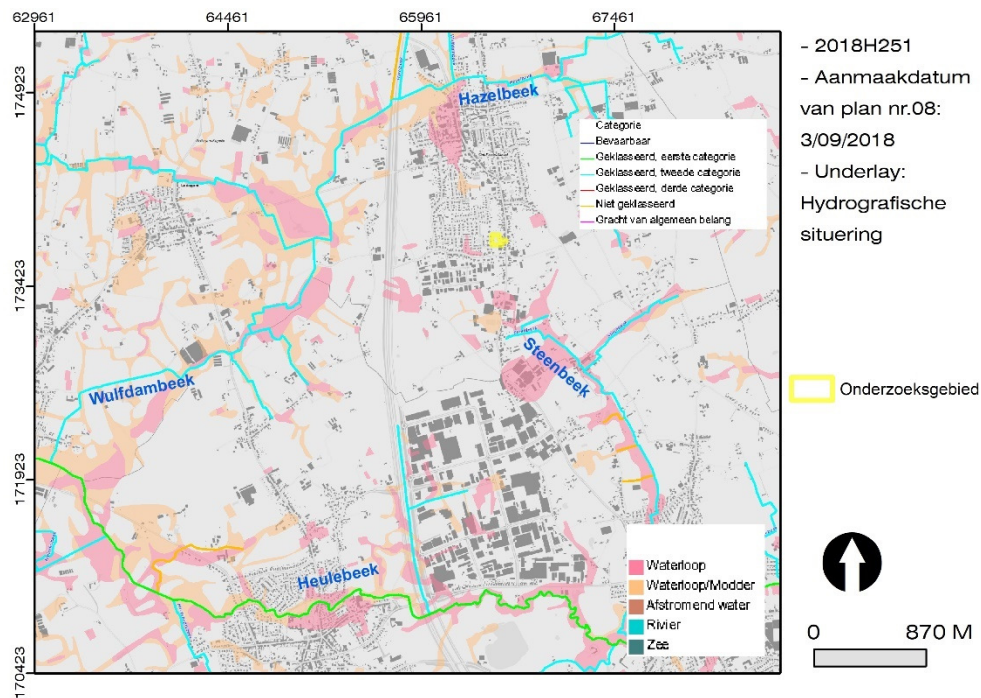
Figuur 9. Hoogteprofiel NW-ZO van de rug waarop het onderzoeksgebied zich bevindt, gebaseerd op het DHMVII DTM 1m.

De huidige Tuileboomstraat lijkt georiënteerd op de ligging van deze hoge rug, de huidige Gullegemsestraat niet, deze doorsnijdt de rug onbarmhartig.

Het onderzoeksgebied zelf bestaat dus uit een vrij scherpe noordelijke helling, die ten noorden van de weg Rollegem-Kapelle naar Lendeledede ligt. De helling loopt af naar een beekvallei, die heden door de autosnelweg E403 gedwarst wordt.

4.1.2.1 Hydrografische situering

De topografische situering is een doorslag van de hydrografische situatie, waarbij binnen en rond het onderzoeksgebied geen waterlopen gekarteerd zijn, maar in het laaggelegen gebied ten noordwesten van het onderzoeksgebied des te meer. Ten opzichte van de gekarteerde overstroombare gebieden en waterlopen bevindt het onderzoeksgebied zich binnen een gebied dat niet als een waterloop of lichaam van water gekarteerd is.

Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas. Onder: de Heulebeek in Dadizele tijdens een hoge waterstand (foto Ward Bruggeman).

Ten noordwesten en ten westen van het onderzoeksgebied belandt men al snel aan in de vallei van de Wulfdambeek, die afwatert naar de Heulebeek². Deze rivier binnen het bekken van de Leie is net als de Mandel een zijrivier van de Leie. Ten zuiden van het onderzoeksgebied daalt het terrein tevens en hierin bevindt zich de Steenbeek, die eveneens naar de Heulebeek afwatert.

Net als zo veel waterlopen in Vlaanderen is de Heulebeek een sterk vervuilde waterloop, die onder invloed van de intensieve landbouw en veeteelt in de afgelopen eeuwen slechts een schaduw van zijn vroegere zelf is geworden.

De situering van het onderzoeksgebied binnen deze landschappelijke en hydrografische situatie kan een onweerlegbare impact gehad hebben op de keuze of het gebruik van het gebied door de mens in het verleden. De combinatie van intensieve landbouw, veeteelt en kronkelende beken doorheen een zandige en lemige bodem, doet vermoeden dat ook bodemerosie een impact op de mens in het verleden kan hebben gehad, of dat deze erosie een impact op de bewaring van archeologische sites heeft gehad. In een volgend hoofdstuk zal dus de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied worden onderzocht, omdat dit in sterke mate de bewaring van archeologische relicten kan beïnvloeden.

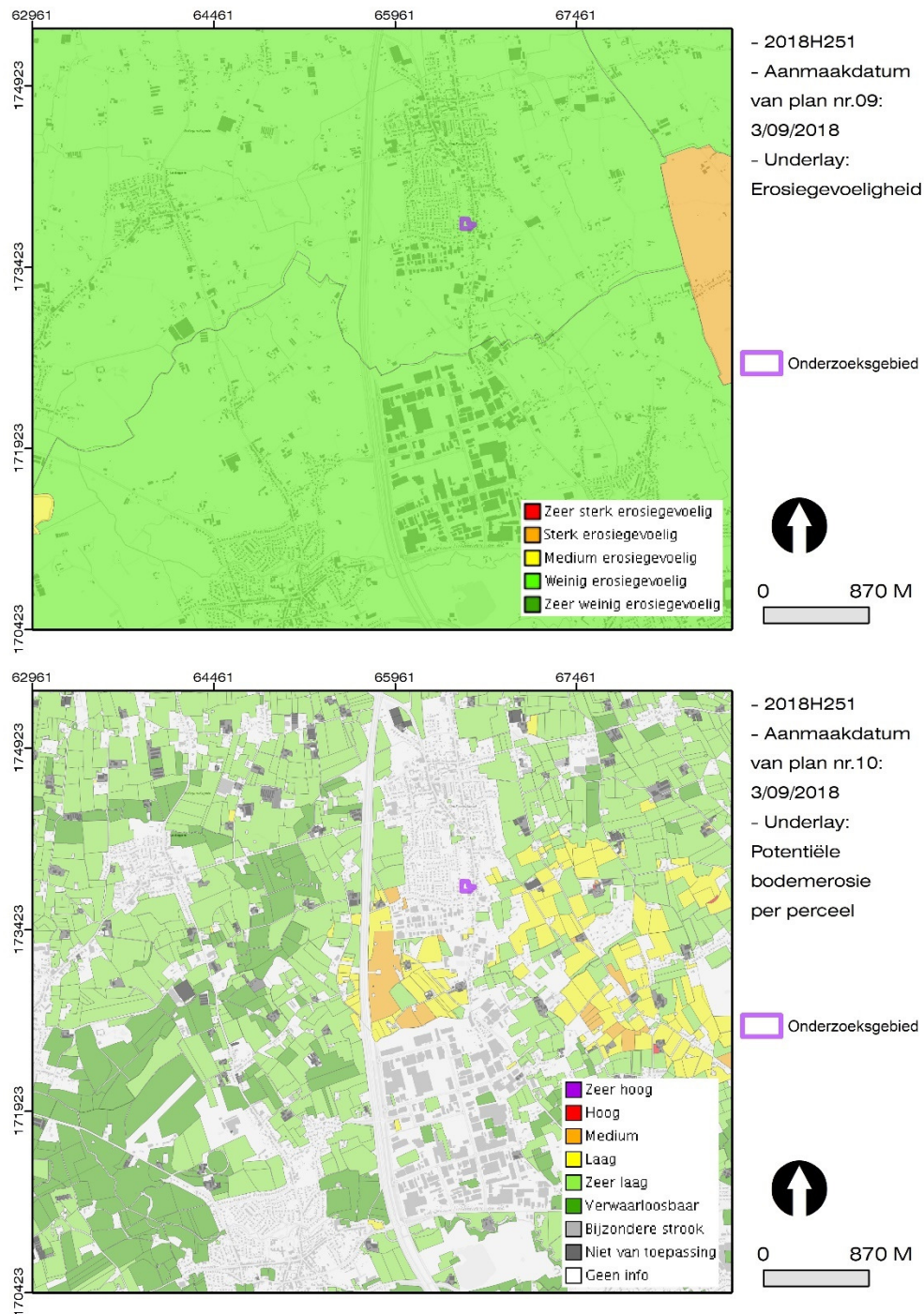
4.1.2.2 Erosiegevoeligheid

De mate waarin een gebied erodeert kan gevolgen hebben voor de archeologische waarde van het gebied: wanneer een site zich in een sterk tot zeer sterk erosiegevoelig gebied bevindt, is algemeen gesteld de kans op bewaring kleiner, of is de kans op het beschadigen van dit archeologisch erfgoed groter.

Anderzijds kunnen archeologische lagen door geërodeerde pakketten worden afgedekt, waarbij de kans op een goede bewaring over het algemeen verbetert (of beter wordt geacht). Om de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in te schatten kunnen zowel de Erosiegevoeligheidskaart voor Vlaanderen als de Potentiële bodemerosiekaart per perceel worden onderzocht.

De Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer (de dato 2006). De kaart geeft dus op niveau van Vlaanderen een eerste indicatie van de locatie van erosiegevoelige gebieden. De kaart is een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart per perceel (de dato 2006). Op de Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten staat het gebied ingekleurd als “weinig erosiegevoelig”. Het onderzoeksgebied is niet fundamenteel veranderd sinds 2006, dus de kaart is nog steeds van toepassing.

²<http://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bekkens/leiebekken/overlegstructuren/documenten/gt-o-heulebeek-waterkwaliteit-vmm>

Figuur 11. Erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in twee kaarten.

Op de Potentiële bodemerosiekaart per perceel, die een meer gedetailleerd beeld geeft, is het onderzoeksgebied niet gekarteerd. De belendende percelen staan echter gekarteerd als “zeer lage”, en als “lage” potentiële bodemerosie. Het valt op dat de percelen die laag of medium gevoelig zijn aan bodemerosie, zich eerder bevinden op de toppen en de flanken van de eerder besproken hoogte (cf. Topografie). De flanken van de hellingen zijn door de invloed van landbouw meer

onderhevig aan potentiële bodemerosie, aangezien de meest stabiliserende factor voor de bodem, namelijk vegetatie, per definitie wordt verwijderd. Het onderzoeksgebied kent echter een stabiele situatie, aangezien er sprake is van een vegetatie (grassen, bomen, struiken). Dit betekent natuurlijk niet dat de bodem in het verleden niet aan erosie is blootgesteld geweest. De huidige kartering heeft immers geen vat op de situatie in het verleden en om een inzicht te krijgen in de mogelijk afgespoelde en/of afgezette sedimenten binnen het onderzoeksgebied, is het raadplegen van de gekende geologische en bodemkundige data van het gebied noodzakelijk.

De geologische situatie heeft ook een enorme impact gehad op hoe de mens in het verleden de gronden heeft waargenomen en geïnterpreteerd, dus dit kan tevens een eerste aanzet zijn naar het waarderen van het archeologisch kennispotentieel van de site.

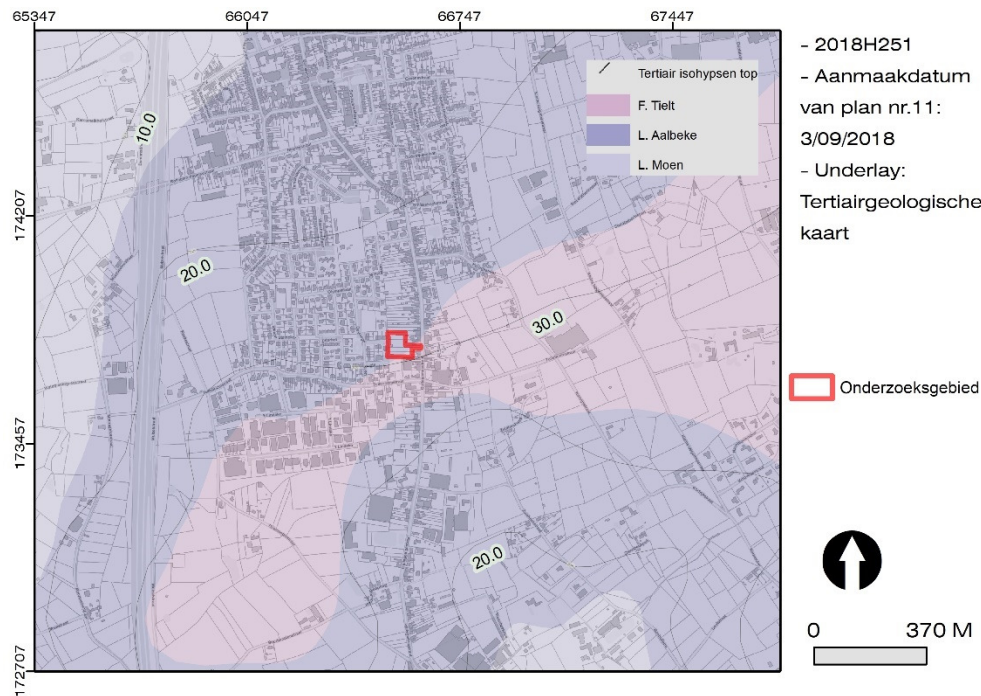
4.1.3 Aardkundige situering

4.1.3.1 Tertiair geologisch

De diepste lagen die in het onderzoeksgebied door de mens in het verleden konden worden aangesneden, zijn de tertiaire geologische eenheden in de ondergrond. Deze worden aangesneden bij het uitgraven van uitermate diepe structuren, zoals bijvoorbeeld waterputten en grachten (denk aan grachten van mottekastelen of forten). Deze lagen kunnen ook zijn aangesneden omwille van hun waarde als grondstof: in het geval van kleiafzettingen kunnen deze voor bijvoorbeeld baksteenproductie zijn aangewend.

De tertiaire (het geologische tijdvak van 66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) gelaagdheden in de ondergrond van het projectgebied bestaan voor een deel uit de Formatie van Tielt en voor een deel uit het Lid van Aalbeke. Het is opvallend dat de tertiaire formaties ook gerelateerd zijn aan de topografie, met name de gekarteerde bodems onder de Formatie van Tielt vallen samen met de rug waarop het onderzoeksgebied zich bevindt en op basis van de isohypsen bevinden de tertiaire gelaagdheden zich ook dicht bij de oppervlakte.

In eerste instantie kan worden vastgesteld dat het onderzoeksgebied zich gedeeltelijk op deze Formatie van Tielt bevindt, (hoofdeenheid 0900). Deze formatie kenmerkt zich door zeer fijne mariene siltige afzettingen die tijdens het Yperiaan (rond 54,8 miljoen jaar geleden tot circa 50 miljoen jaar geleden, in het Vroeg-Eoceen) op de toenmalige zeebodem zijn afgezet.

Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de tertiair geologische kaart.

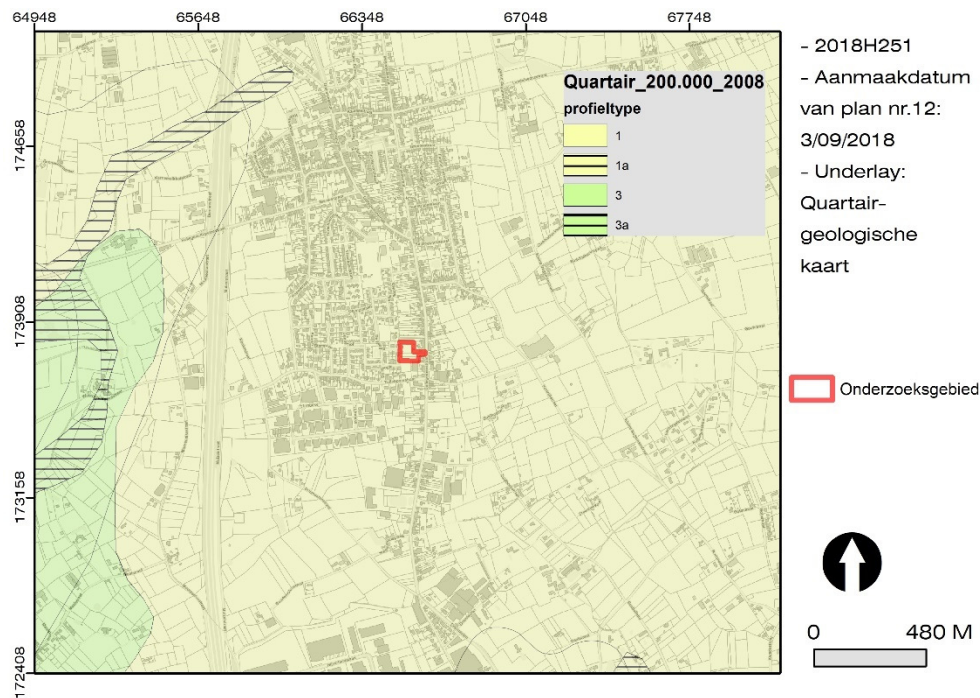
Meer in noordwestelijke richting is de bodem gekarteerd als het Lid van Aalbeke, dat ook in het Vroeg-Eoceen werd afgezet, maar iets ouder is dan de Formatie van Tielt. Het Lid van Aalbeke bestaat uit een homogene blauwe zware klei.³ Deze stijve kleien van het Lid van Aalbeke hebben een maximale dikte van 13 meter.⁴ Dit kan voor een slechte drainage van de ondergrond zorgen, wanneer deze sedimenten ondiep aanwezig zijn of zelfs dagzomen. Op basis van de isohypsen bevindt de top van deze gelaagdheid (Aalbeke) zich binnen het onderzoeksgebied op circa 30 meter TAW, wat in vergelijking met de data uit de DHM impliceert dat de tertiaire afzettingen zich binnen het onderzoeksgebied op circa 3 tot 4 meter onder het maaiveld bevinden. Deze 3 tot 4 meter sediment bovenop de tertiaire gelaagdheden zijn de quartaire sedimenten, dewelke in een volgend hoofdstuk aan bod komen. Voor het onderzoeksgebied zelf heeft de aanwezigheid van deze tertiaire sedimenten dus waarschijnlijk weinig invloed op het archeologisch kennispotentieel. Het zijn vooral de quartaire gelaagdheden die de mens in het verleden heeft waargenomen, op basis waarvan het gebruik van het land sterk is beïnvloed.

³ Matthijs J., 2002. *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 27-28-36, Provenleper-Ploegsteert, Geological Service Company bvba.*

⁴ Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen, Academia Press, Gent.*

4.1.3.2 Quartair geologisch

Op de quartair geologische kaart staan de bodemtypes weergegeven die afgezet zijn in het quartaire tijdvak (onderverdeeld in het Pleistoceen en het Holoceen, respectievelijk voor en na de laatste ijstijd), met name vanaf 2,58 miljoen jaar geleden tot op heden. Deze afzettingen zijn meestal vrij ondiep aan de oppervlakte aanwezig en zijn in grote mate bepalend voor menselijke activiteiten zoals landbouw, veeteelt, enzovoort.

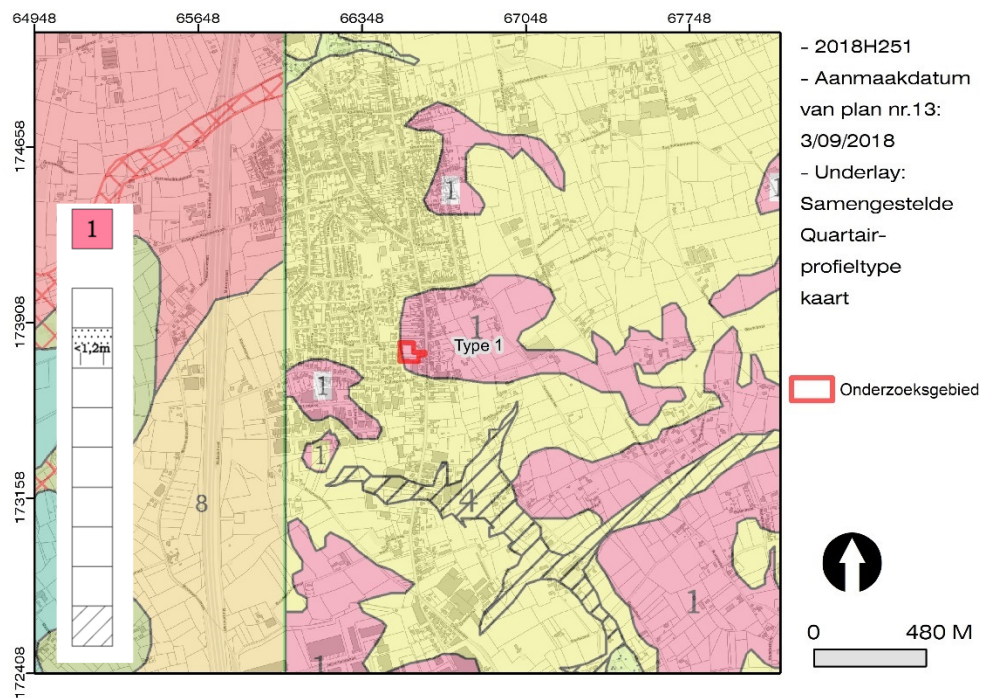

Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de quartair geologische kaart.

Het onderzoeksgebied staat ingekleurd als profieltype 1, wat in theorie neerkomt op eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), of mogelijk Vroeg-Holoceen. Concreet zou dit betekenen dat de ondergrond is opgebouwd uit zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen en silt (of loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. Hier bovenop kunnen zich hellingsafzettingen uit het quartair bevinden. Dit is een veralgemeende situatie en uitsluitel over de aan- of afwezigheid van deze hellingsafzettingen wordt geboden door de samengestelde quartairprofieltypekaart te bekijken.

4.1.3.3 Samengestelde Quartair-profieltypekaart

Voor het onderzoeksgebied te Ledegem kunnen de data uit de quartair geologische kaart worden aangevuld met de samengestelde Quartair-profieltypekaart⁵ waarop het onderzoeksgebied gekarteerd staat als type 1. Deze voorts onbenoemde eenheid omvat alle leem- en zandleemafzettingen die dunner zijn dan 1,2 m en die zowel eolisch als colluviaal kunnen zijn. Deze eenheid is ook chronostratigrafisch onbenoemd, wat betekent dat een exacte situering in de tijd momenteel niet mogelijk is. Deze eenheid rust op een tertiair facies dat doorgaans herwerkt is aan de top.

Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de samengestelde quartair geologische profieltypekaart.

De aanname dat er sprake is van herwerkt tertiair materiaal kan stroken met de realiteit, aangezien er binnen het onderzoeksgebied een verband lijkt te zijn tussen het voorkomen van quartair profieltype 1 en het voorkomen van de tertiairgeologische formatie van Tielt. Dit zou dus impliceren dat er een dun pakket quartair materiaal van maximaal 1,2 meter dik aanwezig is, rustend op herwerkt tertiair materiaal. Het quartair materiaal kan zowel colluviaal als eolisch zijn en uit de controleboringen lijkt het eerder om eolisch materiaal te gaan (cf. infra).

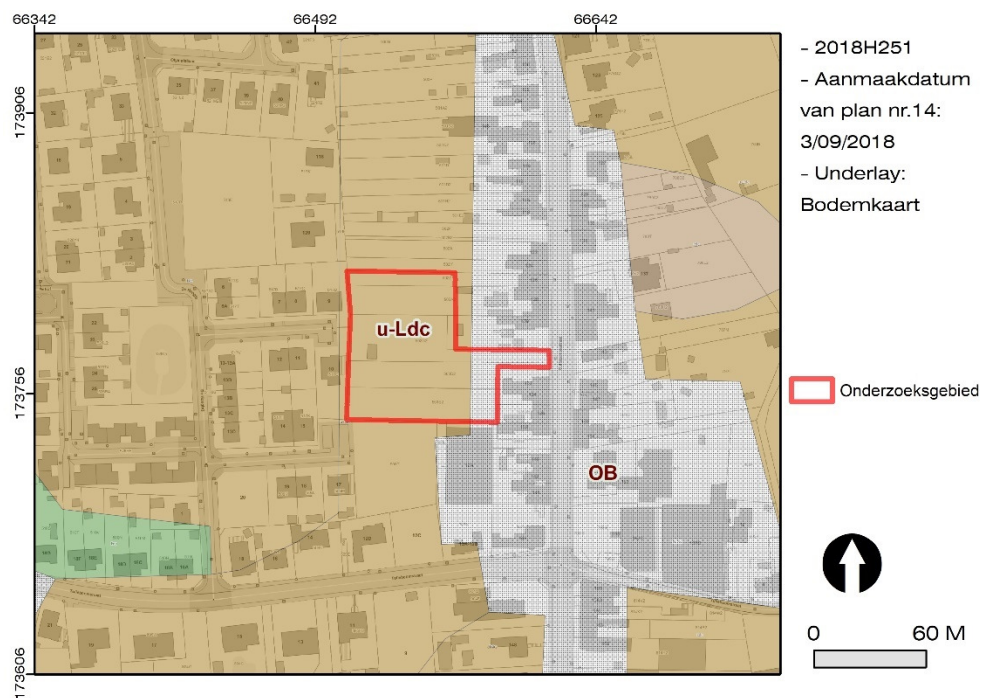
Nogmaals is duidelijk dat op een fijnere resolutie naar de bodem van het onderzoeksgebied moet worden gekeken. Voor een goed begrip van de jongste

⁵ Goosens, E., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 29, Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.

bodemopbouw van het onderzoeksgebied dienen voorliggende gegevens van de quartair geologische kaarten dan ook aangevuld te worden met de gegevens die de bodemkaart van België aanreiken en gecontroleerd te worden door het vaststellen van de bodemopbouw op het terrein zelf (cf. infra).

4.1.3.4 Bodemkaart van België

De menselijke activiteiten hebben zich sinds jaar en dag (sinds het begin van het Neolithicum, nvdr.) toegespitst op landbouw en veeteelt en in die optiek zijn de bodems in België geïnventariseerd naar -voornamelijk- de bodemtextuur en de vochtigheid, met het oog op een duidelijk beeld van waar welke gewassen geteeld kunnen worden.

24

Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.

Op de bodemkaart van België staan binnen het onderzoeksgebied twee bodemtypes gekarteerd, het betreft types u-Ldc en OB.

- De bodems die als OB gekarteerd zijn staan voor bebouwde bodems, waar geen data kon gegenereerd worden. Voor het onderzoeksgebied valt dit samen met de lintbebouwing langs de Gullegemsestraat.
- u-Ldc staat voor bodems die gekenmerkt worden door zwak tot matig gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B-horizont. De B-horizont is verbrokkeld en sterk gevlekt. De prefix u- duidt er op dat het tertiair materiaal op geringe diepte aanwezig is, wat strookt met de data uit de quartair profieltypekaart.

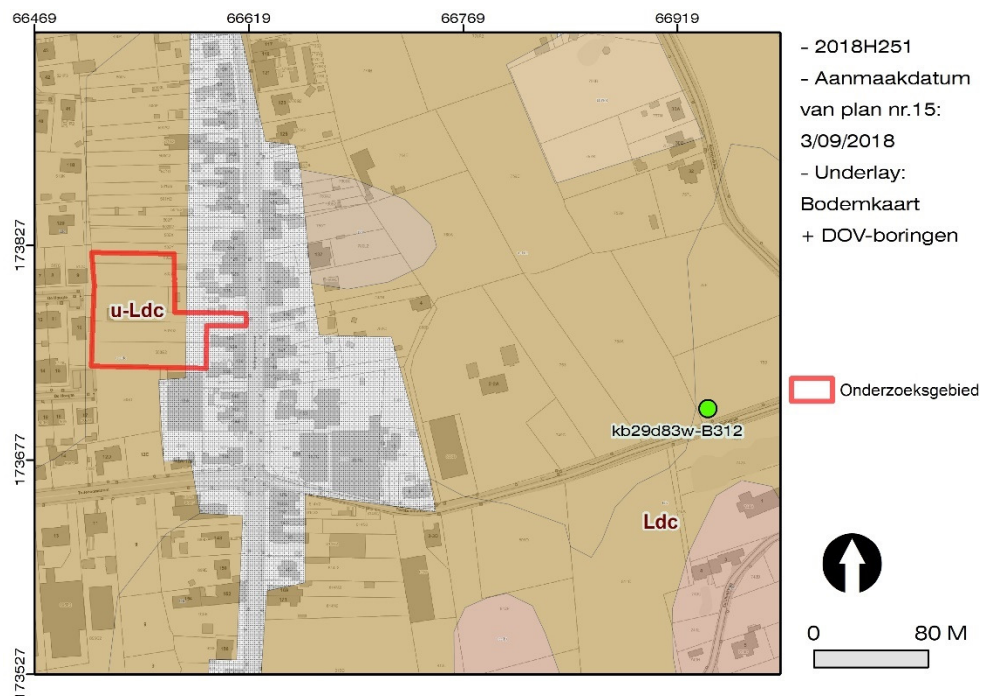
In theorie lijkt het onderzoeksgebied dus enerzijds antropogeen beïnvloed te zijn, door de aanwezigheid van de bebouwde zone (waar eigenlijk geen kartering mogelijk was), anderzijds lijkt het gebied te bestaan uit zandleembodems, die over het algemeen vrij vruchtbaar en goed te bewerken zijn. Het zijn dus bodems die voor landbouwers zeer aantrekkelijk zijn.

Om de data uit de voorgaande kaarten te verifiëren, zijn tevens de gekarteerde boringen in de DOV geraadpleegd.

4.1.3.5 DOV- boringen⁶

Gekende en gekarteerde boringen die in de DOV (Databank Ondergrond Vlaanderen) zijn opgenomen, kunnen een waardevolle aanvulling zijn op de gekende aardkundige gegevens, ook al zijn deze meestal niet met archeologische doeleinden in gedachten uitgevoerd. Het zijn eerder sonderingen voor het bepalen van draagkracht of samendrukbaarheid.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen boringen uitgevoerd, maar ten oosten van het onderzoeksgebied is op de gekarteerde bodemeenheid Ldc één boring gekarteerd.

25

Figuur 16. Situering de DOV-boring ten oosten van het onderzoeksgebied.

Boring kb29d83w-B312 werd uitgevoerd in 1900 en werd slechts tot een diepte van 1,6 meter onder het maaiveld uitgevoerd. Er is sprake van een verstoord pakket quartair materiaal van 80 centimeter dik, bovenop de tertiaire sequentie van het Lid

⁶ www.geopunt.be

van Aalbeke. Er moet worden vermeld dat er sprake is van een boring aan/bij een steenbakkerij, wat er op duidt dat de ondiepe tertiaire kleien als grondstof zijn ontgonnen geweest.

Deze boring heeft voor het huidige onderzoeksgebied weinig meerwaarde, ook al is de gekarteerde bodemeenheid bijna dezelfde. In dat kader is besloten om binnen het onderzoeksgebied controleboringen uit te voeren.

4.1.3.6 Controleboringen

Op 28 augustus 2018 werden binnen het onderzoeksgebied drie controleboringen geplaatst (zie bijlage voor de boorstaten) om vast te stellen wat de dikte van de teelaarde was, alsook wat de impact (verstoringsgraad) van de bouwvoor op de bodemopbouw was. De Code van Gpede Praktijk versie 2.0 omschrijft de controleboringen als volgt:

Indien onvoldoende bronnen beschikbaar zijn of deze bronnen onvoldoende informatie opleveren, wordt een visuele terreininspectie uitgevoerd, zowel met het oog op het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie als voor het registreren van relevante archeologische en landschappelijke indicatoren en voor een visuele inspectie van aanwezige, al dan niet historische, bebouwing. In het kader van het terreinbezoek kunnen een of meerdere controleboringen uitgevoerd worden om:

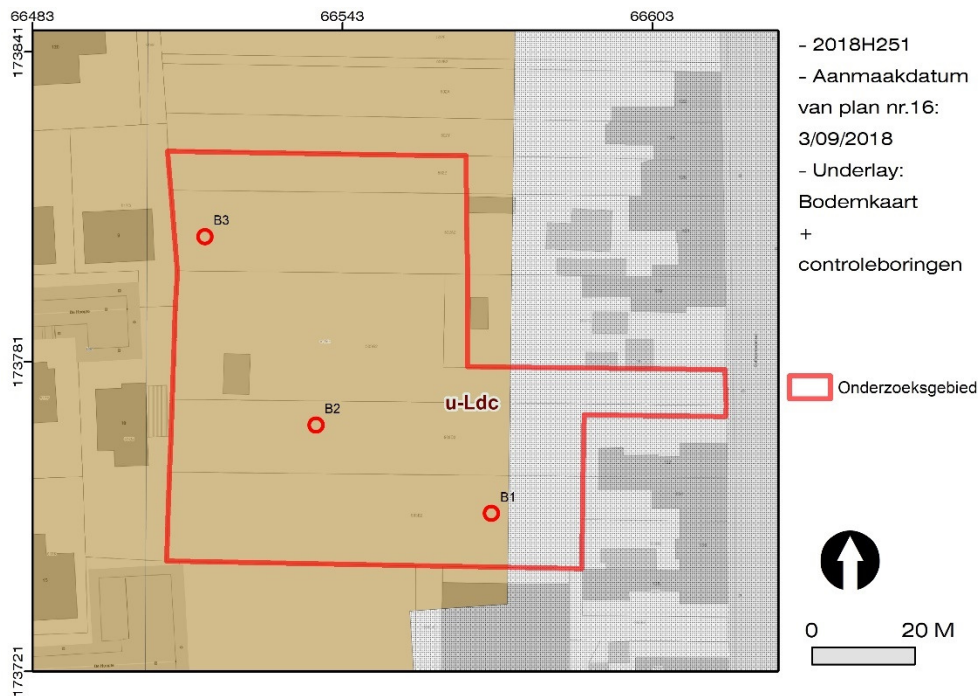
1° de dikte van de bouwvoor te bepalen;

2° de diepte te bepalen tot waar verstoringen gaan die op basis van het bureauonderzoek verwacht worden.

Deze controleboringen vervangen een eventueel noodzakelijk landschappelijk bodemonderzoek niet. Het boorprofiel wordt open gelegd en tegen een egale en neutrale ondergrond gefotografeerd, met aanduiding van boven- en onderzijde.

Er werd tot een beperkte diepte (tot er zekerheid was dat het moedermateriaal was aangesneden) geboord.

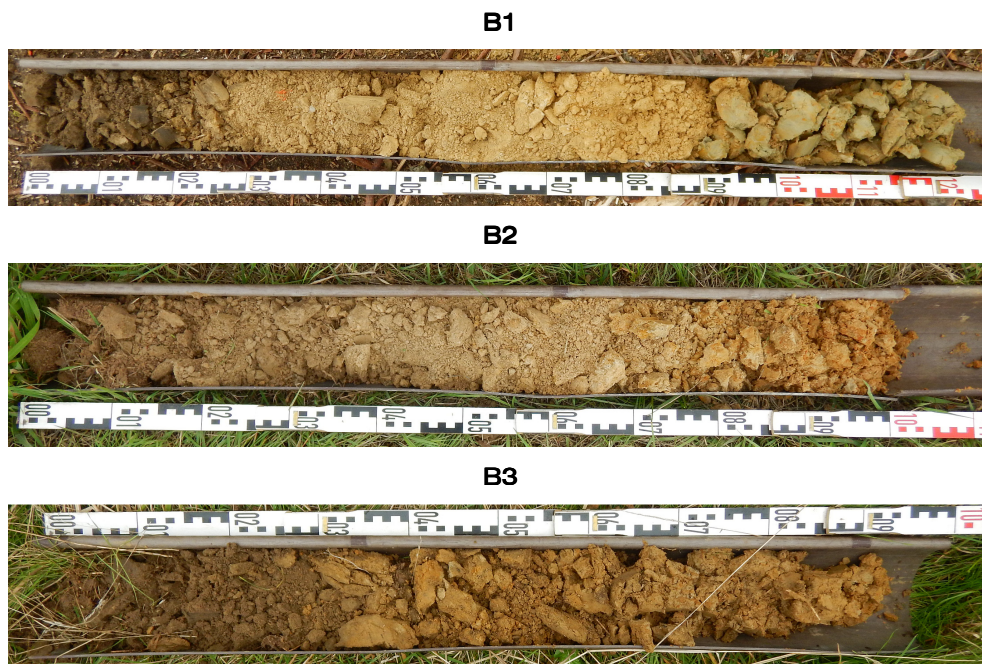
De controleboringen zijn meer uitvoerig beschreven dan volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 noodzakelijk is, dit heeft een kwalitatief product tot doel. Voor de boorstaten wordt naar de bijlage verwezen.

Figuur 17. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.

Er werden drie controleboringen geplaatst, beginnend op het hoger gelegen gedeelte van het terrein en afzakkend naar het laagste deel van het terrein, in de veronderstelling een zicht te krijgen op de opbouw van de antropogene stratigrafie.

27

Figuur 18. Terrainopname van de boringen.

Boring 1 toont wat de bodemkaart duidelijk aangeeft: er is sprake van een antropogene humus A-horizont (door landbouw bewerkte bodem) met een diepe, verbrokkelde B-horizont (verwerking). Deze dekt een onverstoord pakket af, waarin roestverschijnselen voorkomen. Deze drie bodemhorizonten bestaan uit relatief fijn tot lemig zand, dat alluviaal van aard lijkt te zijn. De korrel is fijn en relatief scherp en dit sediment kan als het quartaire materiaal worden geïdentificeerd. Op een diepte van minder dan 1 meter onder het maaiveld werd een groenig pakket klei aangetroffen, wat kan worden geïnterpreteerd als het tertiair substraat. In boring 2 is er tevens een antropogene humus A-horizont aanwezig, maar deze is opvallend dunner en de verweringshorizont B lijkt veel dieper te reiken. Het onverstoorde quartaire materiaal vertoont roestvorming en lijkt kleiiger te zijn.

Boring 3 werd uitgevoerd op (bijna) het diepste punt van het terrein en vertoont een iets dikkere antropogene humus A-horizont, een minder uitgesproken verweringshorizont B en een vrij vochtig, vaal-beige onverstoord moedermateriaal. Uit deze drie boringen kan worden besloten dat het onderzoeksgebied op de rand van een helling ligt, waarbij op de hogere delen een droog en fijn pakket lemig zand aanwezig is, dat rechtstreeks op de tertiaire klei ligt, dit laatste materiaal bevindt zich relatief ondiep. Het terrein daalt in noordwestelijke richting en het sediment wordt valer en fijner, maar ook natter. Het volledige onderzoeksgebied is reeds jaren in cultuur gebracht (landbouw).

Uit deze boringen kan dus worden besloten dat:

- Het onderzoeksgebied uit een weiland bestaat, mogelijk een voormalig akkerland, wat neerkomt op een situatie waarbij oude maaiveldniveaus niet bewaard zijn en ondiepe archeologische structuren afgetopt of zwaar beschadigd zijn.
- Op het hoogste punt van het onderzoeksgebied bevindt de tertiaire klei zich vrij ondiep, dit is een gunstige situatie voor kleiontginning, maar gezien het lichte quartaire materiaal is dit ook een gunstige situatie voor landbouw en/of bewoning.

Aangezien de controleboringen conform de Code van Goede Praktijk, versie 2.0, geen inzichten kunnen verschaffen in de bodemkunde van het gebied en de eventuele aanwezigheid van bewaarde paleo-horizonten, werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd.

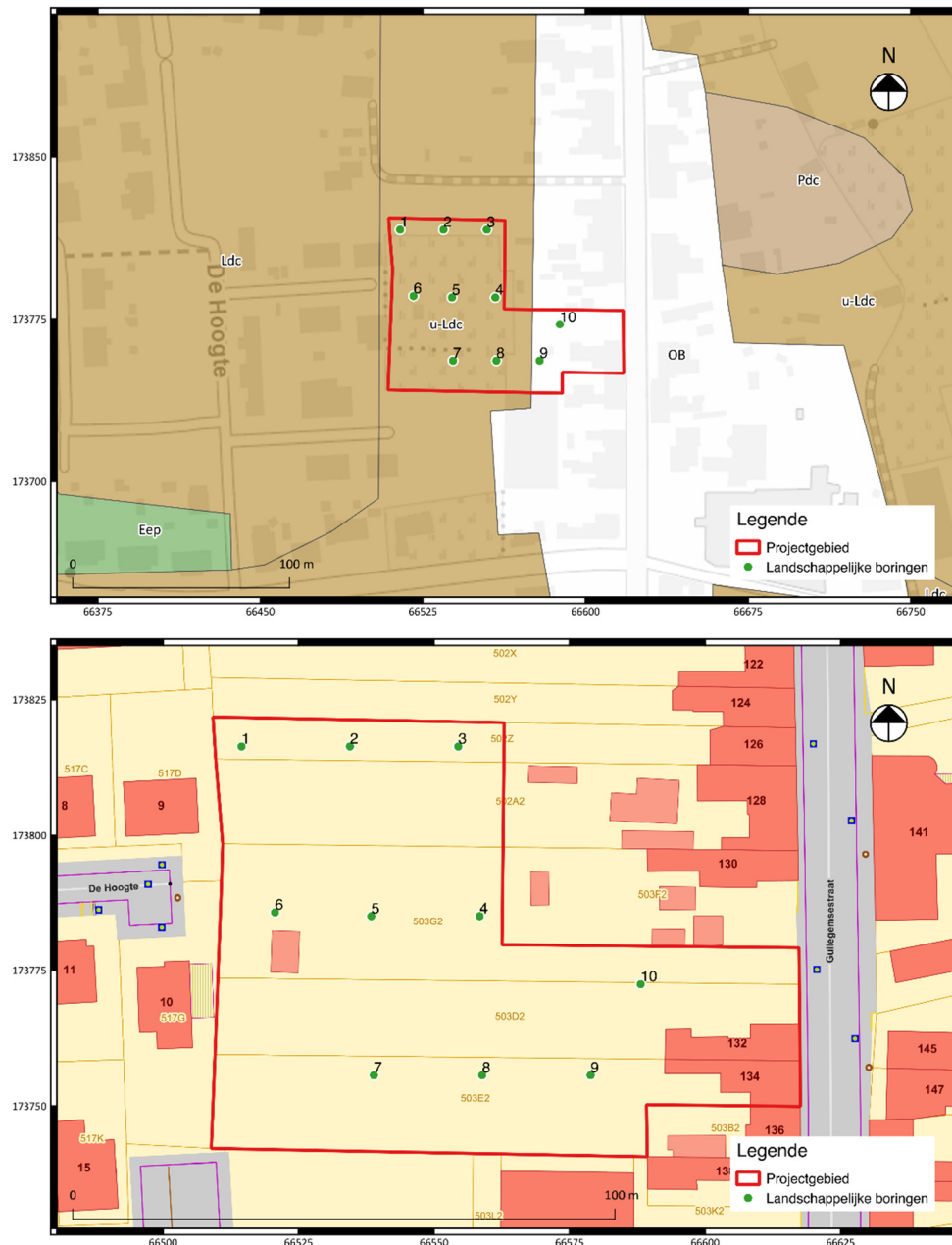
4.1.3.7 Landschappelijk bodemonderzoek

Op 26 september 2018 werden binnen het onderzoeksgebied 10 landschappelijke boringen geplaatst in het kader van een landschappelijk bodemonderzoek. Deze werden uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba⁷. Voor de gedetailleerde inventarissen wordt naar de bijlage verwezen.

⁷Met dank aan Ward Decraemer en Nick Van Liefveringe.

Het doel van deze boringen staat omschreven in de Code van Goede Praktijk, versie 2.0: *Landschappelijk booronderzoek omvat de kartering, door middel van boringen, van de aard, topografie, morfologie en conservering van de ondergrond in functie van een reconstructie van de aardkundige opbouw van het onderzochte gebied, inclusief eventuele bodemvormingsprocessen.*

De technische aspecten van het landschappelijk booronderzoek zijn uitgevoerd conform paragraaf 7.3.2 van de CGP v2.0.

Figuur 19. Situering van de landschappelijke boringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart en de kadastrale kaart (Ongenummerde grondplannen door Studiebureau Archeologie bvba).

De landschappelijke boringen geven een beeld van een akkerland, met een recente ploeglaag (Ap) en een overgang naar de verweringshorizont B. Deze verweringshorizont is op een aantal plaatsen vastgesteld als een Bt-horizont, wat duidt op klei-inspoeling ("brikgronden").

De onverstoorde natuurlijke bodem lijkt op verschillende dieptes onder het huidige maaiveld voor te komen, wat ook kan duiden op een antropogene impact. Boring 6 lijkt zelfs vrij verstoord te zijn (dit kan te maken hebben met de aanwezigheid van recente structuren (tuinhuis, dierenstallingen, ...)).

Uit deze landschappelijke boringen kan dus worden besloten dat:

- Het onderzoeksgebied uit een weiland bestaat, mogelijk een voormalig akkerland, wat neerkomt op een situatie waarbij oude maaiveldniveaus niet bewaard zijn en ondiepe archeologische structuren afgetopt of zwaar beschadigd zijn.
- Op het hoogste punt van het onderzoeksgebied bevindt zich een ondiep kleipakket met organische bestanddelen, deze klei is geen quartaire alluviale klei (wat in desbetreffend geval een afdekkend pakket voor paleo-horizonten zou kunnen zijn) maar tertiaire klei op geringe diepte.
- **De pleistocene bodemsequentie bevindt zich vlak onder de teelaarde, wat betekent dat er geen paleo-horizonten bewaard zijn. Wat de archeologische verwachting betreft kan worden gesteld dat er een eenvoudige horizontale stratigrafie kan worden verwacht, waarin sporensites kunnen voorkomen.**

In een volgend hoofdstuk zal worden onderzocht in hoeverre de aangetroffen bodemopbouw kan worden gekoppeld aan de historische en archeologische data van het gebied.

4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving

4.2.1 Algemene historische situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich heden in de gemeente Ledegem, maar bevindt zich in de fusiegemeente Sint-Eloois-Winkel⁸. Voor de geschiedenis van deze gemeente moet naar de 18^e eeuw worden afgedaald. De aanwezige heerlijkheden en pachthoven ijverden reeds sinds het begin van de 18^e eeuw voor het oprichten van een zelfstandige parochie op de plaats van de “Kapel van Wynckel”, aangezien de bewoners parochiaal afhankelijk waren van Gullegem⁹. In 1747 werd de parochie na veel juridisch getouwtrek opgericht en in 1758 werd een kerk in het dorpscentrum gewijd. Op het kaartenmateriaal van Ferraris staat het onderzoeksgebied aangeduid als parochiaal behorend tot Sint-Eloois-Winkel (nr. 18). Het parochiale systeem van het Ancien Régime werd bij het opdoeken van dit regime overgeheveld naar het gemeentelijk systeem, waardoor Sint-Eloois-Winkel een aparte gemeente werd.

Voor de geschiedenis van het onderzoeksgebied voorafgaand aan de oprichting van Sint-Eloois-Winkel als afzonderlijke parochie, moet ditmaal worden teruggegrepen naar de geschiedenis van Gullegem, van wie het gebied afhankelijk was. Zoals de meeste dorpen en steden in de Lage Landen kan de vroegste geschreven geschiedenis en de oorsprong van de plaatsnaam in de middeleeuwen gesitueerd worden. In 1066, het jaar waarop Willem de Bastaard Engeland binnenvalt, wordt de plaats in de Rijkselise archieven in een schenkingsoorkonde vermeld als “Godelinchehem”. Het is een Karolingisch toponiem met het suffix -ingham, wat wijst op een woning, dorp of hoeve. Het eerste deel van het toponiem wordt teruggebracht op “Godilo”, een zogenaamde Germaanse of Karolingische persoonsnaam. Er is geen enkel bewijs voor deze persoonsnaam, maar hoe dan ook wijst het toponiem op een bewoning vanaf de vroege middeleeuwen. Op het kaartmateriaal van Frickx wordt het toponiem aangeduid als “Geulegem”, wat doet vermoeden dat er een verband is met de naam van de Heulebeek: “Heulebeek”, “Heule-gem”. Aangezien de oorsprong van de naam van de rivier niet gekend is (de eerste vermelding van het dorp Heule en de gelijknamige beek is pas in de 13^e eeuw¹⁰) is ook het Karolingische toponiem niet gekend. Er is mogelijk ook een associatie met het Nederlandse woord “geul”, dat in de huidige betekenis als landschapselement al in de 13^e eeuw voorkomt.¹¹ Een toponiem op basis van een landschapselement lijkt dus minstens even aannemelijk als een toponiem op basis van een (verzonnen ?) Germaanse familienaam. Ook de naburige dorpen Rollegem en Ledegem wijzen op bevolking van het gebied in de vroege Middeleeuwen.

⁸<http://vermaut.tripod.com/nl/sewgesch.htm>

⁹Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Gullegem* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121884> (geraadpleegd op 4 september 2018).

¹⁰<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=heule&field=lem>

¹¹<https://lvdnt.org/zoeken-in-woordenboeken?w=geul>

Gullegem en Sint-Eloois-Winkel zijn doorheen het volledige Ancien Régime landelijke plaatsen, met verspreide hoeves en vrij veel bossen. De verwerking van vlas en linnen spelen in de gehele Leiestreek een belangrijke rol in de economie, maar de hongersnoden in het midden van de 19e eeuw duiden er op dat er nog zeer weinig sprake was van een industrie of een handelseconomie. De tarwe- en aardappeloogsten mislukten en de bewoners van de streek leden honger. De mislukte aardappeloogst was te wijten aan een ziekte op de aardappelplant, die na de Franse Revolutie de belangrijkste voedselbron voor de arme delen van de bevolking was. Deze aardappelziekte werd in de streek rond Kortrijk voor het eerst opgemerkt in 1845 en waaide over naar andere delen van Europa, zoals naar Ierland, waar de hongersnood de Ierse bevolking halveerde, zowel door ziekte als door emigratie (vooral naar de Verenigde Staten van Amerika).

Figuur 20. Ierse boeren bij een plaggenhut tijdens de hongersnood van 1847. Dergelijke taferelen speelden zich -op de plaggenhutten na- ook in onze gewesten af.

Ook vanuit Vlaanderen vertrokken verarmde mensen naar de Verenigde Staten van Amerika, een land waar alle opties op tafel lagen.

Het land kent echter geen rust en in 1914 trekken de Duitse Keizerlijke troepen door de streek, waarbij ze door Gullegem naar Moorsele oprukken. Hierbij passeren ze naar alle waarschijnlijkheid door de Gullegemsestraat in Sint-Eloois-Winkel. De Duitsers leggen de streek zo goed als in puin, Sint-Eloois-Winkel heeft zwaar te lijden onder de bezetting. Zo worden ook de molens opgeblazen, zo ook de molen ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. In 1918 wordt de streek gelukkig, maar na zware gevechten, door Britse eenheden bevrijd. Alle oorlogsgeweld, bloedvergieten en vernielingen zijn voor niks geweest.

In 1940 maken de wrokkige Duitse troepen opnieuw hun opwachting en stoten na de Slag om de Leie door naar het westen. Op 26 mei 1940 worden de Belgische posities ten noordwesten van Sint-Eloois-Winkel, waar de 5^e en de 3^e Jagers te voet¹² zich tegen de Duitsers hadden verschanst, bedreigd door omsingeling, aangezien zowel ten noorden als ten zuidwesten de Duitse aanval doorbrak. In Sint-Eloois-Winkel wordt artillerie opgesteld en de hele nacht van 25 op 26 mei worden de Duitse stellingen ten zuidoosten van Sint-Eloois-Winkel beschoten.

¹²<http://18daagseveldtocht.be/infanterie/actieve-leger/3de-regiment-jagers-te-voet/>

Op 26 mei wordt ook Rollegem door de Duitsers aangevallen, wat betekent dat het huidige onderzoeksgebied op 26 mei in de vuurlinie kwam te liggen.

Figuur 21. Het onderzoeksgebied ten opzichte van de Belgische posities bij de Slag om de Leie in 1940. Inzet: soldaat Albert Carlier, gesneuveld te Sint-Eloois-Winkel.

Door de aanhoudende druk van de Duitse troepen trokken de Belgische troepen zich terug, eerst de 3^e Jagers te voet en daarna ook de 5^e jagers te voet. Op 28 mei

vernamen de troepen op hun posities in Roeselare, het bittere nieuws van de capitulatie.

In Sint-Eloois-Winkel sneuvelen drie Belgische soldaten: soldaat Jules Brism (21 jaar), soldaat Albert Carlier (24 jaar) en sergeant Louis Delhay (23 jaar).

De verwachte herhaling van “De vorige oorlog” kwam er niet. Gullegem en Sint-Eloois-Winkel worden ook grotendeels gespaard van de beschietingen, aangezien het gebied slechts één dag in de vuurlinie lag. Er brak voor de bevolking opnieuw een lange en zware bezetting aan, die pas in 1944 ten einde komt. Sint-Eloois-Winkel wordt door Britse troepen bevrijd, echter enkel na zware gevechten. De Duitsers, hoe verzwakt ook, wilden hun posities niet zomaar afgeven.

Na de beide wereldoorlogen begon de definitieve wederopbouw van de streek. Sint-Eloois-Winkel blijft redelijk lang een landelijke gemeente met hoeves, tot in 1977 de gemeente gefusioneerd wordt met Ledegem. Vanaf dan is er een gestage verstedelijking en industrialisatie van de streek.

Op basis van dit beknopte historisch overzicht is het duidelijk dat voor het landgebruik en eventuele bewoning binnen het onderzoeksgebied in eerste instantie moet worden afgedaald in het historisch kaartenmateriaal. Op deze manier kan een inzicht worden verworven in de evolutie van het onderzoeksgebied in de afgelopen 4 eeuwen.

4.2.2 Relevante historische kaarten en plannen

Om de archeologische waarde van het onderzoeksgebied verder in te schatten wordt in onderstaand hoofdstuk historisch kaartenmateriaal onderzocht. Dit overzicht is niet exhaustief en maakt voornamelijk gebruik van kaarten die een inzicht kunnen verschaffen over het landgebruik van het onderzoeksgebied en dus indirect ook over de bewaring van archeologische sporen en structuren.

Er is gebruik gemaakt van kaartenmateriaal dat online beschikbaar is (waaronder Geopunt en Cartesius), maar ook van kaartenmateriaal dat via de heemkundige kring De Meiboom is bekomen. Dit kaartenmateriaal werd ter beschikking gesteld door Jaak Debusseré, voorzitter van de Heemkundige Kring De Meiboom, waarvoor dank.

4.2.2.1 *Tiendenboek, 1640*

In de Sint-Andriesabdij van Zevenkerken (Brugge) wordt het tiendenboek van Gullegem bewaard, waarbij de heemkundekring De Meiboom over een kopie beschikt. Een uitsnede uit het derde kaartblad kon bij benadering gegeorefereerd worden, mogelijk bevindt het zich iets meer naar het zuiden.

Het onderzoeksgebied is onbebouwd en wordt beschreven als een “partie saeylant”, wat betekent dat het gebied een akkerland was.

Figuur 22. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het tiendenboek van 1640. Onder een levende reconstructie van een 17^e-eeuwse landbouwer met os.

Opvallend is tevens de site met walgracht ten westen van het onderzoeksgebied. Er is een hoefijzervormige gracht gekarteerd, waarbinnen een gebouw. Rondom is een hofstede met twee gebouwen gekarteerd. Dit komt ook op het kaartenmateriaal van Ferraris terug (cf. infra).

4.2.2.2 Gereconstrueerd Landboek, 1703

4.2.2.3 Frickx-kaart (1744)

De Frickx-kaarten zijn een bundel van verschillende soorten kaarten, zoals wordt uitgelegd in de titel “Carte des Pays-Bas et des frontières de France, avec un recueil des plans des villes, sièges et batailles données entre les hauts alliés et la France.” Het is een nuttige aanvulling op ouder kaartenmateriaal, ook al kan over landgebruik meestal weinig informatie worden geput.

Figuur 24. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Frickx. Onder: de Wynckel Capelle op het tiendenboek van 1640.

Op het kaartenmateriaal zit een grote verschuiving, maar hoe dan ook kan hierop worden afgelezen dat Sint-Eloois-Winkel nog geen afzonderlijke gemeente was, maar enkel een kapel met daarrond verspreide bewoning. Rollegem staat niet aangeduid, in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied zijn wel enkele molens aangeduid, alsook de wegen naar Gullegem, Lendeledede en Ledegem (dat hier wordt aangeduid als “Legem”, wat doet vermoeden dat de oorsprong van dit toponiem eerder te zoeken is bij een laaggelegen positie in het landschap, eerder

dan de Germaanse “Lieden van Lido”. “Leeg” is in het West-Vlaams nog altijd het woord voor “laaggelegen”, nvdr.).

Over het onderzoeksgebied zelf kunnen geen uitspraken worden gedaan, andere dan dat de molen (cf. infra) ten zuidoosten van het onderzoeksgebied mogelijk nog niet aanwezig was.

4.2.2.4 *Atlas van Ferraris (1777)*

Op het kaartenmateriaal van Villaret staat het onderzoeksgebied niet gekarteerd (Kortrijk is de meest westelijk gekarteerde stad in deze streek), ook op het portaal van Cartesius konden geen gedetailleerde kaarten van het onderzoeksgebied worden teruggevonden die ouder dan de Ferrarisatlas zijn.

De Atlas van Ferraris bestaat uit een verzameling van militaire stafkaarten uit het einde van de 18^e eeuw. Deze kaarten geven een goed beeld van België in die periode.

Figuur 25. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.¹³

Het onderzoeksgebied kan worden teruggevonden als een akkerland langs de Gullegemsestraat, de straat die Gullegem en Sint-Eloois-Winkel met elkaar verbindt. Het valt echter direct op dat er een omgrachte hoeve is gekarteerd, die gezien de “buil” in het kaartenmateriaal zich in realiteit meer naar het westen bevond. Het betreft een omwalde hoeve die op het tiendenboek van 1640 voorkomt en in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed opgenomen was als “t Bunderhof”¹⁴. Het valt op dat de gracht in de 17^e eeuw gekarteerd staat als een hoefijzervormige

¹³ www.geopunt.be

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Hoeve “t Bunderhof” [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24305> (geraadpleegd op 4 september 2018).

gracht met een toegang in het westen, terwijl op het latere kaartenmateriaal dit net andersom is. De toegang lijkt dan wel aan de westzijde te zijn, maar de gracht is aan de oostelijke zijde vermoedelijk dichtgeslibd (op het kaartenmateriaal van Vandermaelen staat een moerassig perceel gekarteerd).

Deze hoeve werd in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed beschreven als een hoeve met losse baksteen bestanddelen, waarbij het woonhuis uit 1929 dateerde. Is de hoeve tijdens de Eerste Wereldoorlog beschoten geweest ? In 2014 werd immers bij de aanleg van de verkaveling een munitiedepot uit die periode aangetroffen.

De site is vandaag de dag volledig verdwenen, in 2014 werd het volledige gebied verkaveld, er werd geen archeologisch onderzoek uitgevoerd om de omwalde site te onderzoeken.

4.2.2.5 Vandermaelen kaarten (1846-1854)¹⁵

Op het gegeorefereerde kaartenmateriaal van Vandermaelen worden voornamelijk topografische indicatoren weergegeven, maar ook het onderzoeksgebied kan hierop worden herkend.

Ten westen van het onderzoeksgebied kan op het kaartenmateriaal van Vandermaelen 't Bunderhof worden herkend als een U-vormige gracht waarbinnen twee hoevegebouwen. Op basis van de gekarteerde structuur kan worden verondersteld dat het geheel oorspronkelijk volledig omgracht was en er een deel van de gracht dichtgeslibd was.

¹⁵ www.geopunt.be

Figuur 26. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Vandermaelen.¹⁶ Onder: de Stenen Stampkotmolen tijdens de Eerste Wereldoorlog (Molenecho's).

¹⁶ www.geopunt.be/

Het onderzoeksgebied bevindt zich langs de (niet benoemde) Gullegemsestraat, maar nu is ten zuiden van het onderzoeksgebied een molen aangeduid, de zogenaamde “*Steen stamp kot molen*”. Het betreft de Stenen Stampkotmolen¹⁷, een oliewindmolen die waarschijnlijk aan het einde van de 18^e of het begin van de 19^e eeuw is gebouwd. De eerste eigenaar is gekend uit 1834.

In augustus 1917 werd de molen door de vernielzuchtige Duitse bezetter opgeblazen. Op de foto van de molen is zichtbaar hoe de witgeschilderde molen langs de Gullegemsestraat uitkijkt over het huidige onderzoeksgebied. Dit laatste kan worden herkend als een open akkerland. De foto is vermoedelijk genomen in 1916 of 1917, aangezien de Duitse soldaten op de voorgrond een zogenaamde Stahlhelm M1916 dragen.

Een detail is de aanwezigheid van een tramlijn op de voorgrond van de foto, dit is mogelijk de “Winkelse Tram”, die in de 20^e eeuw verdween. Deze tramlijn staat op de Britse trench map uit 1918 aangeduid (cf. infra).

Tijdens de oorlog werd het gebied ook door een Duitse soldaat geschilderd, zijn kleine schilderij komt nu prominent voor op het streekbier dat gebrouwen is rond de paardenkoers (cf. infra).

Figuur 27. Het schilderijtje van de Steene Stampkotmolen als deel van het etiket van het streekbier.

Op de voorgrond is een akkerland geschilderd, dit is het onderzoeksgebied en het valt op dat er een landweg en een klein gebouw of hoeve is geschilderd. In vergelijking met de foto uit 1916 of 1917 lijkt dit eerder een artistieke vrijheid van de

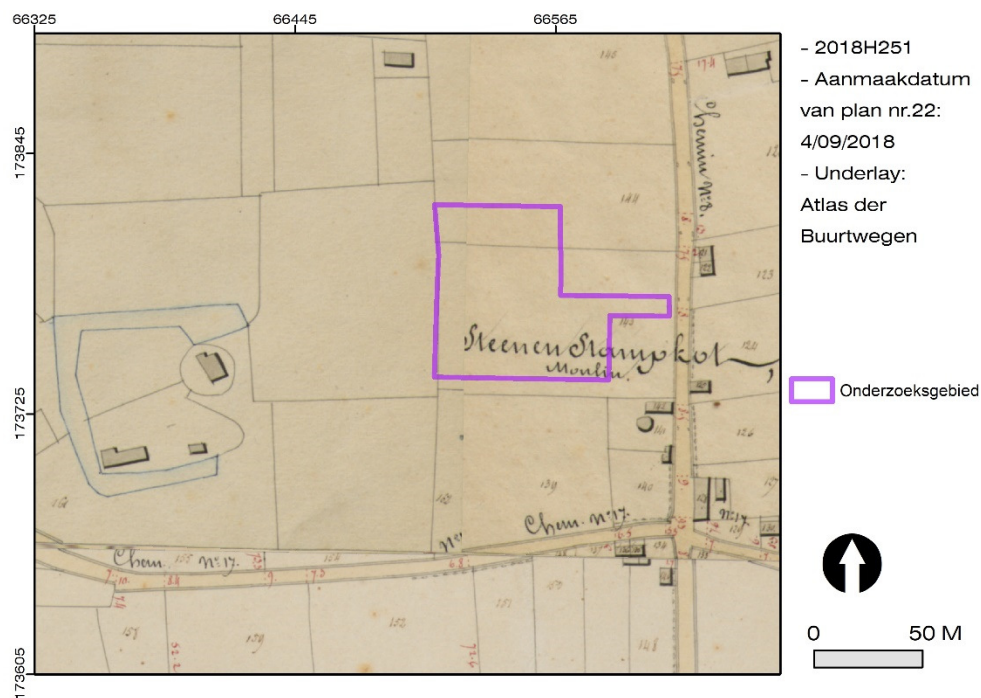
¹⁷<http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=4603>

schilder te zijn (misschien heeft hij de hoeve ten noorden van het onderzoeksgebied mee in het schilderij opgenomen om de compositie te vullen).

Binnen het onderzoeksgebied wordt tot slot een helling weergegeven. De helling van zuidoost naar noordwest is ook duidelijk aangegeven op de kaart van Vandermaelen, en is tevens zichtbaar op de foto van de Stenen Stampkotmolen uit 1916-1917.

4.2.2.6 Atlas der Buurtwegen (1840)

Op de Atlas der Buurtwegen kan worden vastgesteld dat het onderzoeksgebied reeds in deze periode ingedeeld was in percelen, die niet op de helling georiënteerd zijn, maar orthogonaal op de Gullegemsestraat.

Figuur 28. Situering van het onderzoeksgebied en het kasteel op de Atlas der Buurtwegen.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen gebouwen of structuren gekarteerd, ten zuiden is de Stenen Stampkotmolen gekarteerd als een rond molenlichaam en een op de straat georiënteerde molenaarswoning, met het label “Stenen Stampkot Moulin”. Ten westen van het onderzoeksgebied is ‘t Bunderhof gekarteerd.

4.2.2.7 Popp-kaarten (1830 – 1879)

Op het kaartenmateriaal van Popp staat het onderzoeksgebied gedetailleerd weergegeven. Opnieuw zijn dezelfde elementen herkenbaar.

Figuur 29. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.

Deze keer zijn binnen het onderzoeksgebied ook de kadastrumnummers weergegeven, het gaat om de voorlopers van de huidige kadastrale nummers, die ervan een opdeling zijn. Ten westen staat 't Bunderhof gekarteerd, maar opvallend genoeg staat de Stenen Stampkotmolen niet als dusdanig aangeduid.

De molen was in die periode nochtans het toneel van de plaatselijke paardenrennen, de zogenaamde Paardenkoers aan de Steene Molen, die plaatsvindt op elke dinsdag na de eerste zondag van oktober. Deze paardenkoers zou voor het eerst zijn gereden op dinsdag 6 oktober 1857 (hetzelfde jaar van de wereldberoemde archeologische vondsten van La Tène, nvdr.) en had de molen als aankomstplaats, aangezien dit het hoogste punt van het dorp was.

Het is de enige paardenkoers op straat die in Vlaanderen nog overblijft. Dergelijke paardenkoersen zijn geruime tijd omstreden geweest omdat de paarden op de gladde straten gemakkelijk ten val kwamen, zich verwondden en uiteindelijk dienden te worden afgemaakt.

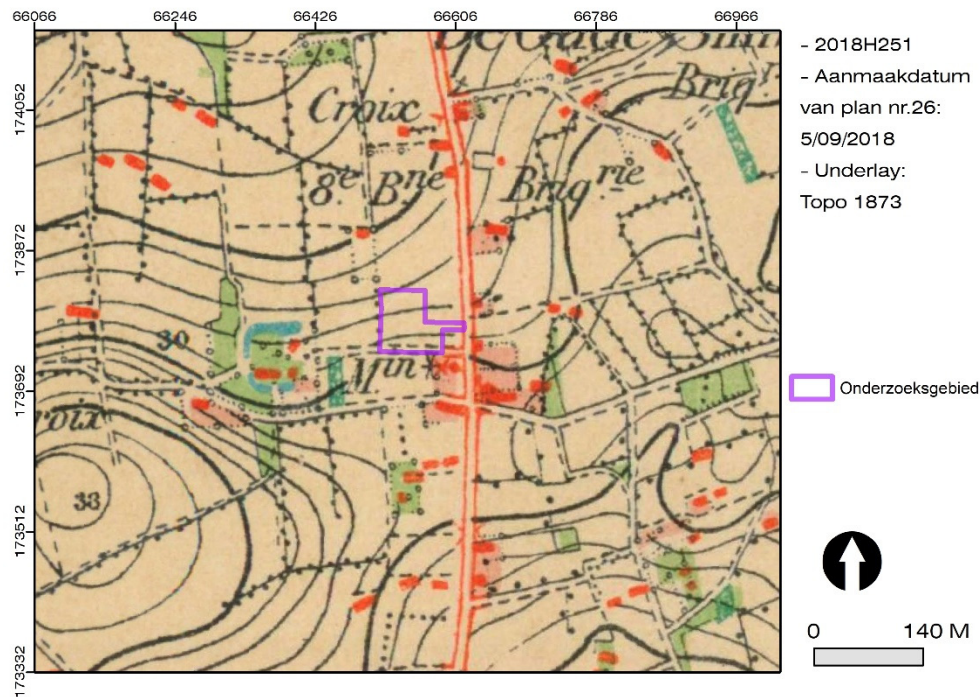
Figuur 30. "Winkel Koerse" vroeger en nu, volksvermaak ten koste van dierenwelzijn heeft plaatsgemaakt voor levend erfgoed.

Het dierenleed was niet verenigbaar met het volksvermaak, waarop men bedacht om zand op de straten uit te spreiden, zodat de paarden op een relatief veilige manier konden worden ingezet. De paardenkoers vindt nog elk jaar plaats en kan beschouwd worden als levend erfgoed.¹⁸

¹⁸ Met dank aan Krist Vandemoortele, voorzitter van de Koninklijke vzw Paardekoers aan de Steene Molen.

4.2.2.8 Topografische kaart 1873

Nadien evolueert het onderzoeksgebied niet bijster veel doorheen de tijd. Op de topografische kaarten van het NGI uit de periode 1870-1930 staat het onderzoeksgebied op dezelfde manier gekarteerd als in het midden van de 19e eeuw. De omgeving van het onderzoeksgebied verandert echter wel aanzienlijk en er is één element dat het onderzoeksgebied aan 't Bunderhof verbindt.

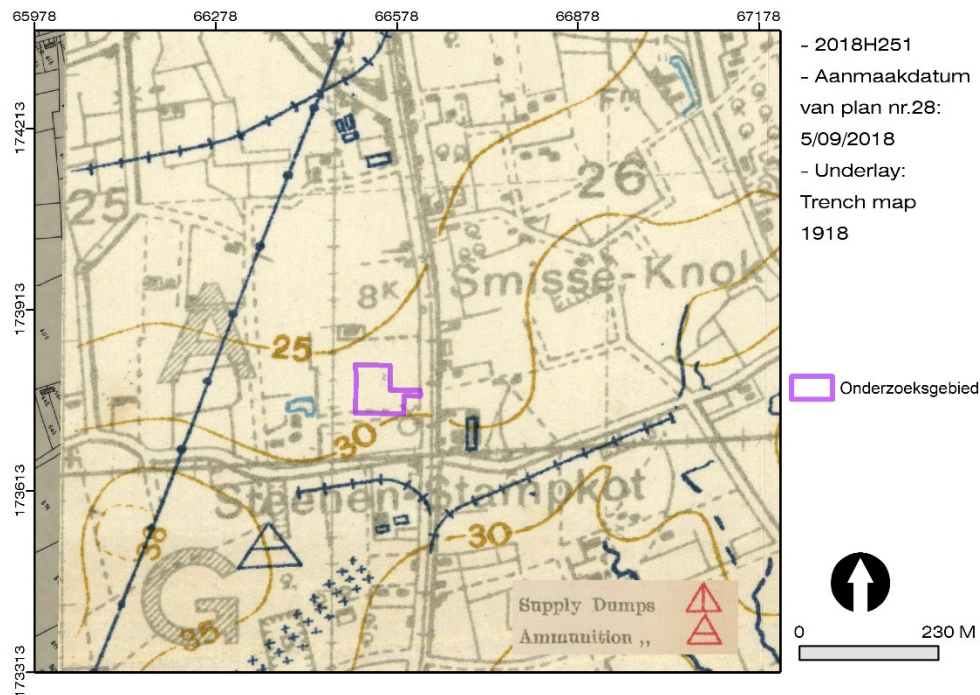

Figuur 31. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.

De zuidelijke perceelsrand (percelen 503 en 508 op Popp) vertoont immers een landweg, die de Gullegemsestraat met 't Bunderhof verbindt. 't Bunderhof is voorzien van een toegang aan de westzijde, maar ook van een toegang aan de oostzijde, wat kan verklaren waarom een deel van de gracht gedicht is. 't Bunderhof gaat in ieder geval terug tot de 17e eeuw, de demping en dus de aanpassing van de toegang kan aan het einde van de 18e of het begin van de 19e gesitueerd worden. Zonder verder onderzoek is het niet mogelijk om dit te verifiëren, maar vermoedelijk gebeurde dit in de wake van het einde van het Ancien Régime. Op deze topografische kaart staat ook de glooiing van het terrein goed aangeduid. Ten zuiden van het onderzoeksgebied staat de Steene Stampkotmolen aangeduid met het vrij droge label "Moulin".

4.2.2.9 Britse loopgravenkaart, 1918

Op een Britse loopgravenkaart uit 1918, die opgesteld is naar aanleiding van de bevrijding van België in het eindoffensief van de zomer en het najaar van 1918, kan het onderzoeksgebied worden teruggevonden ten noorden van de Steenen Stampkot molen.

Figuur 32. Situering van het onderzoeksgebied op de trench map uit 1918.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen structuren opgetekend, andere dan de glooiing van het terrein en de veldweg naar 't Bunderhof. In de Gullgemsestraat is de tramlijn gekarteerd en ten zuiden van de Tuileboomstraat is tevens een aantal Duitse militaire structuren gekarteerd. Het betreft smalspoorlijnen, barakken of gebouwen, een driedubbele prikkeldraadversperring en opvallend ook een munitiedump. Kan dit worden verbonden aan de vondst van een munitiedump of -opslagplaats bij de graafwerken voor de nu aanwezige verkaveling op 't Bunderhof (dit is slechts 150 meter ten noorden van de in 1918 gekarteerde opslagplaats) ? De reële vondst van een munitiedump in 2014 duidt in ieder geval op de aanwezigheid van een aanzienlijke Duitse munitieopslagplaats. Er is in verschillende krantenartikelen uit 2014 sprake van granaten "in transportmodus", wat betekent dat het gaat om explosieven zonder ontstekers, maar voorzien van transportdoppen.

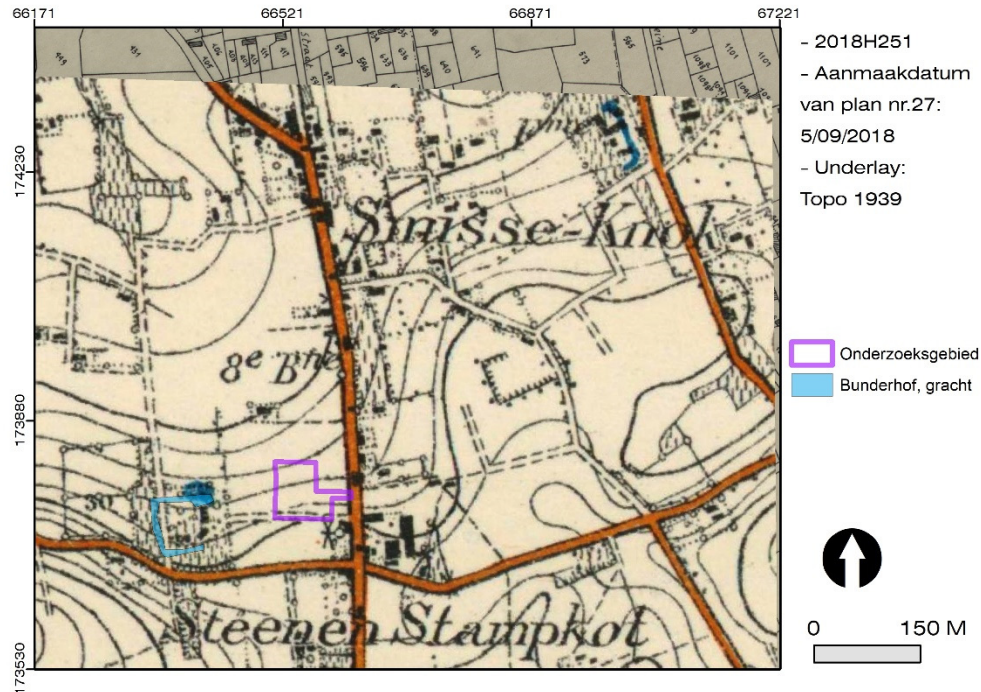
Figuur 33. DOVO-interventie bij de vondst van CTE op de verkaveling "Bunderhof" (foto HLN).

Er zou tevens sprake zijn van een "kelder" en/of "bunker", maar deze gegevens konden niet worden bevestigd.¹⁹ Kan het zijn dat de Duitse troepen hun munitie bij de bevrijding in allerhaast hebben willen veiligstellen voor beschietingen en deze in een kelder of bunker hebben opgeslagen? In ieder geval is het op deze kaart zichtbaar dat de grachten van 't Bunderhof ook reeds grotendeels gedicht zijn, een situatie die op jonger kaartenmateriaal terugkomt.

¹⁹ Er is contact genomen met DOVO voor meer info, voorlopig zonder gevolg.

4.2.2.10 Topografische kaart 1939

In 1939 was het onderzoeksgebied dan wel niet veel gewijzigd, de omgeving was dit des te meer.

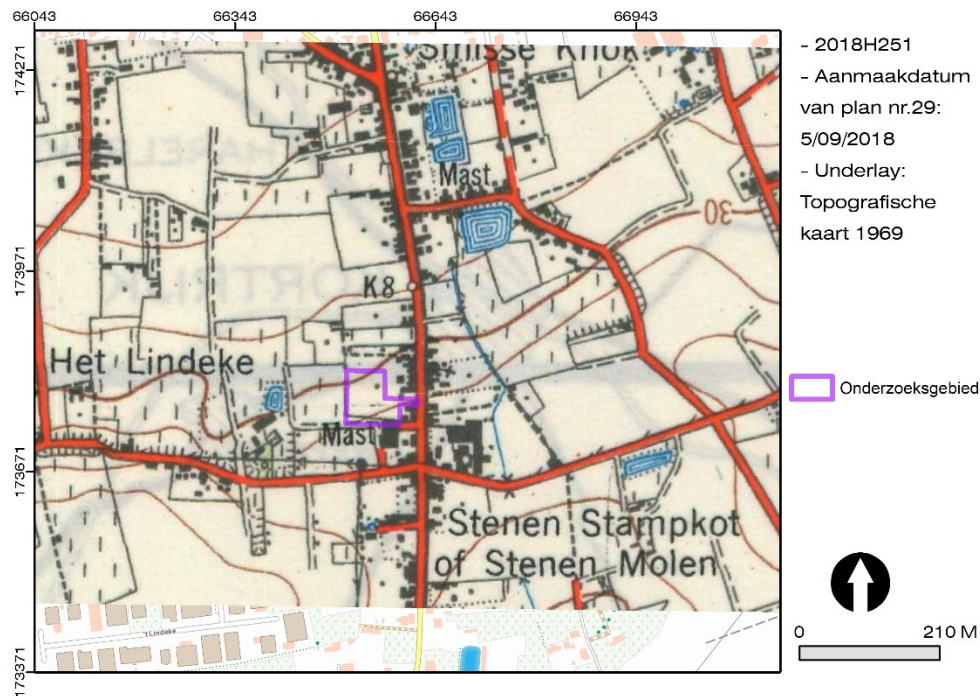
Figuur 34. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1939.

Binnen het onderzoeksgebied kunnen nog steeds de glooiing en de landweg naar 't Bunderhof worden herkend. 't Bunderhof is echter substantieel veranderd, de grachten zijn (op één waterpartij na) gedicht en het verloop van de landweg aan de westelijke zijde is grondig veranderd.

Op de topografische kaart valt het tevens op dat de plaats gekarteerd staat als "Steenen Stampkot", maar opvallend genoeg staat ook de molen nog altijd gekarteerd, terwijl deze in 1917 gedynamiteerd is geweest.

4.2.2.11 Topografische kaart 1969

Op de topografische kaart van 1969 is duidelijk zichtbaar hoe na de Tweede Wereldoorlog de hele streek begint te veranderen, Sint-Eloois-Winkel lijkt wel een pars pro toto voor de hele Leiestreek.

Figuur 35. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen aanzienlijke wijzigingen, de Gullegemsestraat is echter volledig bebouwd, min of meer in de huidige (cf. infra) configuratie. Ten zuiden van het onderzoeksgebied is de molen niet meer gekarteerd, enkel het toponiem is overgebleven. Er is een loods gebouwd, die heden nog steeds aanwezig is. De landweg naar 't Bunderhof lijkt ook te zijn afgebogen in noordelijke richting, de verbinding naar 't Bunderhof zelf lijkt te zijn opgegeven. De gracht van voornoemd hof is vervangen door een ovale waterpartij die in de huidige woonwijk De Hoogte kan worden teruggevonden.

Bemerk tenslotte ook de twee kleiwinningsputten ("Briqueterie" op ouder kaartenmateriaal) ten noordoosten en ten oosten van het onderzoeksgebied. Deze laatste is tevens waar de DOV-boring in 1900 is uitgevoerd (cf. supra).

Vanaf dit kaartenmateriaal kan naadloos overgegaan worden tot het raadplegen van de orthofoto's van Geopunt.

4.2.3 Relevante luchtfoto's

Na het onderzoek van het beschikbare kaartenmateriaal kunnen ook enkele publiek beschikbare luchtfoto's onderzocht worden. Het is zo dat de fotografie zich pas in de tweede helft van de 19^e eeuw ontwikkeld heeft en dat de luchtfotografie pas in de Eerste Wereldoorlog een hogere vlucht heeft genomen. Voor het onderzoeksgebied zijn vermoedelijk wel luchtfoto's uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog beschikbaar, maar deze zijn niet publiek te consulteren (de foto's in het KLMRA zijn enkel tegen een vergoeding beschikbaar).

4.2.3.1 Orthofoto uit 1971

Op de publiek beschikbare luchtfoto uit 1971 is zichtbaar hoe het onderzoeksgebied nog steeds een onbebouwd weiland is.

53

Figuur 36. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 1971.²⁰

In het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied zijn structuren herkenbaar, het lijkt te gaan om koterijen of achterbouw van de huizen aan de Gullegemsestraat. Van de Steene Molen is niks meer zichtbaar, 't Bunderhof is herkenbaar als een hoevecomplex en een waterpartij, de restant van de gracht.

²⁰ www.geopunt.be

4.2.3.2 Orthofoto uit 1990

De luchtfoto uit 1990 bevestigt de gegevens uit de luchtfoto van 1971. Het volledige onderzoeksgebied is in gebruik als een grasland, ten zuiden zijn de repelpercelen nog steeds in het landschap herkenbaar.

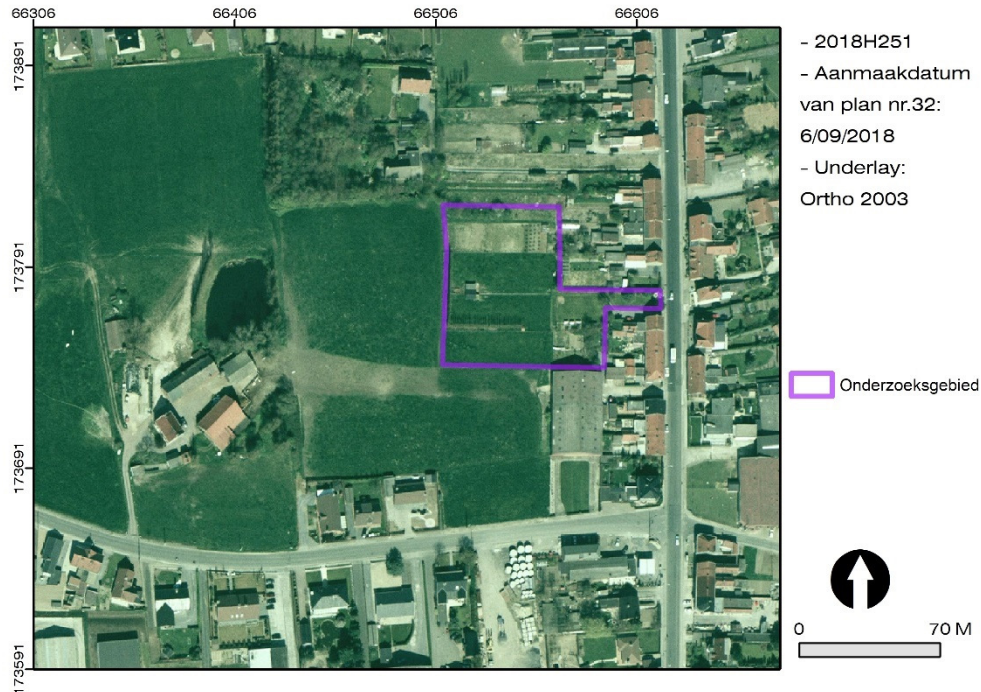
Figuur 37. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 1990.²¹

Het grootste deel van het onderzoeksgebied is een grasland, met enkele koterijen, hagen en in het meest noordelijke perceel mogelijk een ander landgebruik (tuin, moestuin ?). In de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied is een heleboel struiken en koterij aanwezig, dit was ten tijde van het plaatsbezoek in 2018 reeds verwijderd en aan de oppervlakte was rommel en bouwpuin aanwezig, afkomstig van deze kleine structuren.

²¹ www.geopunt.be

4.2.3.3 Orthofoto uit 2000-2003

Op de luchtfoto uit de periode 2000-2003 is zichtbaar hoe het gebied nog niet bijster veranderd is.

Figuur 38. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 2003.²²

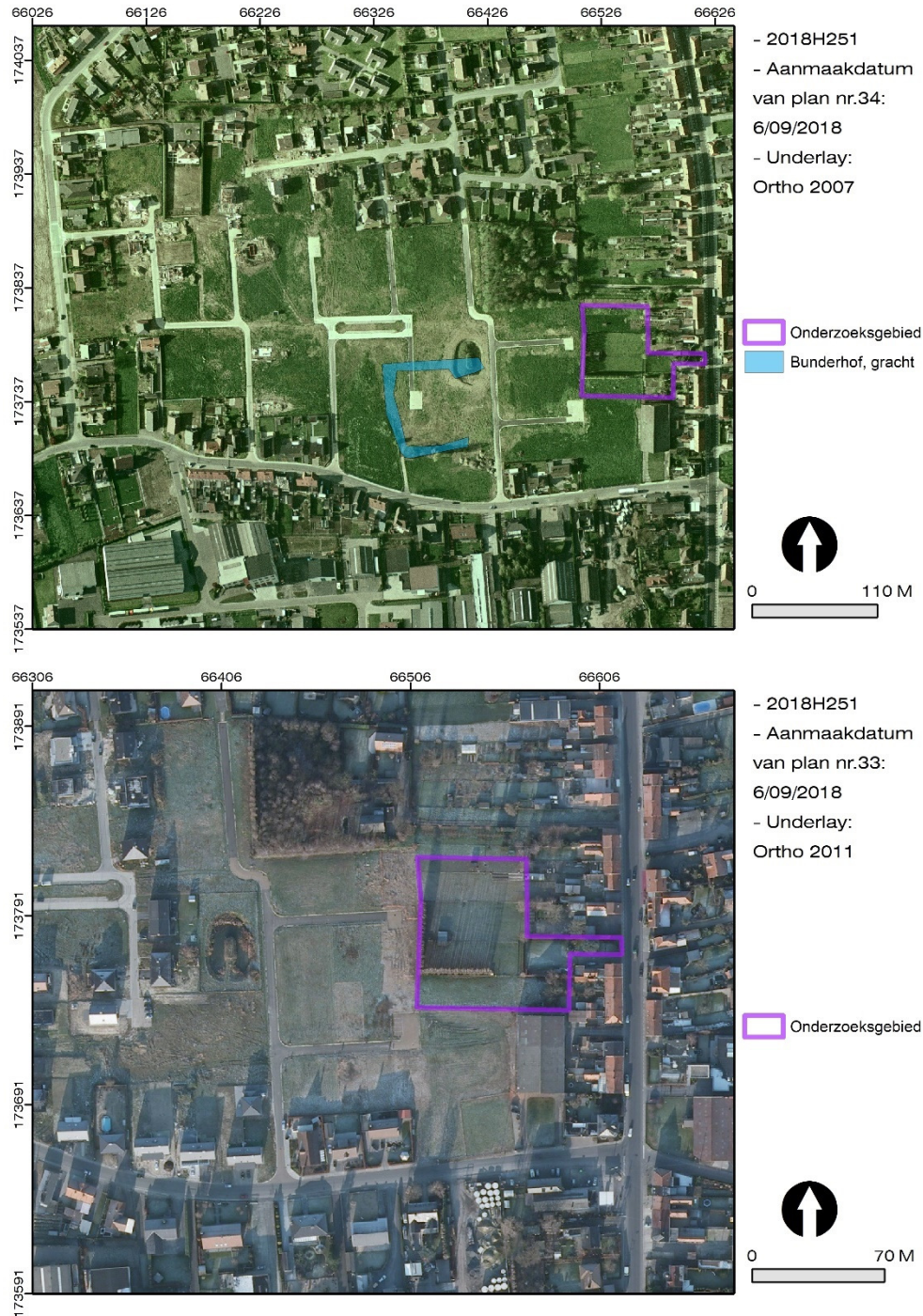
Het noordelijke deel van het onderzoeksgebied vertoont een ander landgebruik en gezien de binnenindeling lijkt het te gaan om moestuinen.

Het hele gebied tussen het onderzoeksgebied en 't Bunderhof is nog steeds akkerland, maar ten opzichte van de foto uit 1971 is zichtbaar hoe de lintbebouwing zo goed als volledig is; de volgende stap in het vernietigen van het landschap is de inbreiding van de bebouwing.

²² www.geopunt.be

4.2.3.4 Orthofoto uit 2011

Op de vrij gedetailleerde luchtfoto uit 2011 is zichtbaar hoe de inbreiding van het gebied stelselmatig wordt aangepakt.

56

Figuur 39. Boven: de orthofoto 2005-2007. Onder: situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit maart 2011.²³

²³ www.geopunt.be

Op de luchtfoto's van 2005-2007 is zichtbaar hoe de verkavelingen van de Kapelstraat tot aan het onderzoeksgebied ingericht worden en stuk voor stuk het akkerland aanvreten. Er is ook zichtbaar hoe 't Bunderhof volledig verdwenen is. De architect van de verkaveling heeft blijkbaar wel de bestaande waterpartij (restant van de gracht) behouden in het ontwerp en de waterpartij zelfs een walgracht-achtige vorm gegeven (inclusief centraal eiland), wat doet vermoeden dat er toch enige kennis van de historische context van 't Bunderhof moet zijn geweest. De volledige verkavelingsgolf is echter uitgevoerd zonder enige vorm van archeologisch onderzoek (cf. infra).

Het onderzoeksgebied zelf blijft er onbewogen bij, ook al is de aangelegde wegenis voor de straat De Hoogte een teken aan de wand voor de komende veranderingen.

4.2.3.5 Orthofoto uit 2017

Op de vrij gedetailleerde luchtfoto uit 2017 is de op één na meest recente evolutie van het onderzoeksgebied zichtbaar. Het onderzoeksgebied is zo goed als ongewijzigd.

57

Figuur 40. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 2017.²⁴

Het gebied is middels hagen onderverdeeld in verschillende weilanden. Tijdens het plaatsbezoek werd vastgesteld dat er vermoedelijk schapen of geiten op het terrein aanwezig geweest waren. In voorbereiding van de verkaveling is in augustus 2018 door de initiatiefnemer gestart met het verwijderen van alle oppervlakkige

²⁴ www.geopunt.be

structuren, zoals de hagen, de koterijen en struiken, met andere woorden het bouwrijp maken van het terrein.

Ten westen van het onderzoeksgebied is zichtbaar dat de herinnering aan 't Bunderhof vervangen is door een smakeloos spel van baksteen en beton, de tegemoetkoming van de gemeente aan de vraag van de bevolking om een ruime woning met een garage en parking aan de voordeur te kunnen bezitten.

Op basis van het historische kaartenmateriaal en de luchtfoto's kan worden besloten dat het onderzoeksgebied ten minste sinds de 17^e eeuw een zeer stabiel gebied is geweest zonder enige echte evolutie in landgebruik: het onderzoeksgebied is dus mogelijk sinds de late middeleeuwen in continu gebruik als akkerland of weiland. Op basis hiervan kan worden besloten dat het aantreffen van sporen uit de periode vanaf de late middeleeuwen relatief klein is.

Maar over de aanwezigheid van oudere archeologische sporen, zoals sporen uit de vroege middeleeuwen en de Romeinse periode, kan het historisch kaartenmateriaal weinig of niks aanbrengen. De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied is echter een indicator dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren uit oudere periodes reëel is. Voor een inschatting van het archeologisch potentieel op deze oudere sporen van menselijke bewoning, moet worden teruggegrepen op de reeds verzamelde archeologische data in de buurt van het onderzoeksgebied, opdat die gekende data parallellen kunnen leveren, of middels deductie een goede inschatting van het archeologisch kennispotentieel kan worden gemaakt.

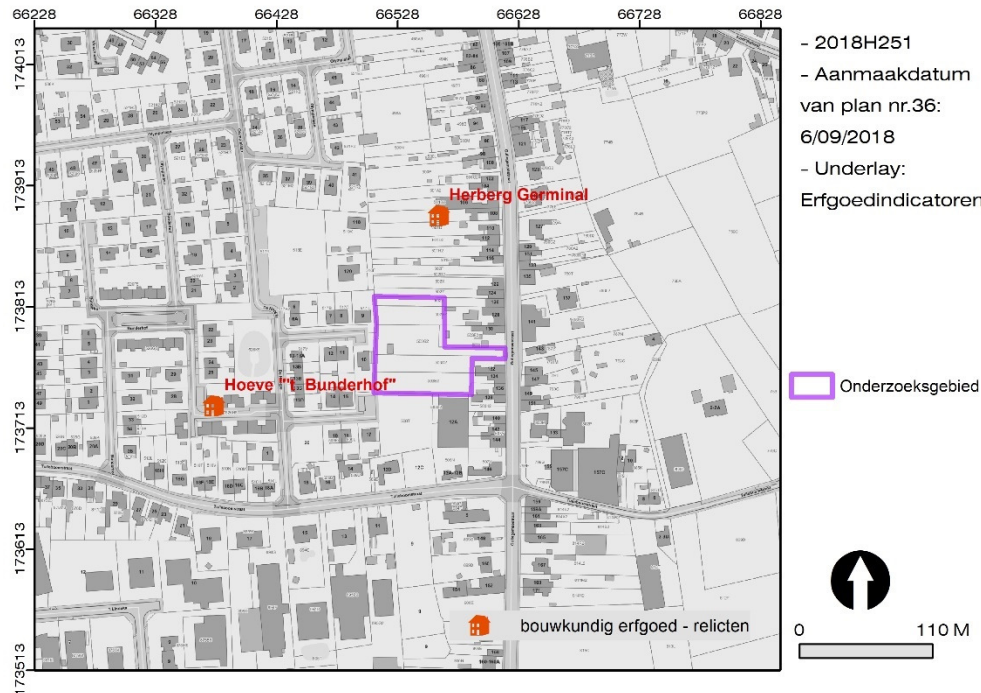
4.2.4 Archeologische indicatoren

Het historisch kaartenmateriaal en de historische bronnen reiken in het beste geval tot in de late middeleeuwen. In dit geval geeft het kaartenmateriaal een indicatie voor de situatie van de 17^e eeuw en klopt het volksriedel "*Ik heb hier nooit bewoning geweten. Mijn grootvader is hier geboren en heeft hier nooit bewoning geweten.*", wel enigszins. Oudere sporen blijven natuurlijk buiten de radar van het collectieve geheugen en deze sporen en sites zijn enkel gekend uit eertijds uitgevoerd archeologisch onderzoek.

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI). Daarnaast zijn er ook archeologische zones afgelijnd, bekrachtigde archeologienota's en gebieden waar geen archeologische sporen verwacht kunnen worden (GGA). Deze zullen worden onderzocht om het archeologisch potentieel van het huidige onderzoeksgebied verder te evalueren. In eerste instantie kan het geïnventariseerde (bouwkundig) erfgoed worden onderzocht, aangezien dit in een aantal gevallen een duidelijke archeologische weerslag heeft, men kan denken aan sites met walgracht, industriële sites (steenbakkerijen, zandwinning, ...), kasteelsites, enzovoort.

4.2.4.1 Erfgoedindicatoren

In volgende hoofdstukken zullen de gekende fysieke restanten binnen en rond het onderzoeksgebied die een impact hebben op of een aanduiding voor archeologisch erfgoed zijn, worden onderzocht. Dit is algemeen ook een aanvulling op de gegevens die in het algemeen historisch overzicht konden worden aangereikt.

Figuur 41. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante elementen met erfgoedwaarde ten opzichte van het onderzoeksgebied.

Ten westen van het onderzoeksgebied is de hoeve 't Bunderhof gekarteerd, deze is ondertussen verdwenen. Deze site is reeds ruimschoots in de tekst aan bod gekomen.

Ten noorden van het onderzoeksgebied is de Herberg Germinal²⁵ gekarteerd, het betreft een woning uit de 20^e eeuw langs de Gullegemsestraat²⁶. Deze straat is de belangrijkste uitvalsweg van Sint-Eloois-Winkel naar Gullegem sinds ten minste de 17^e eeuw en dwarsst ten zuiden van het onderzoeksgebied de Tuileboomstraat, de verbindingssas tussen Lendeledede en Rollegem. Deze laatste weg lijkt een topografische basis te hebben (cf. §Topografie) en gaat dus misschien al verder terug in de tijd. Deze straat wordt ook gekarteerd op het Tiendenboek uit de 17^e eeuw.

Het onderzoeksgebied en de directe omgeving zijn echter relatief arm aan erfgoedindicatoren, dit is een combinatie van een matige bewaring van het erfgoed

²⁵Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Herberg Germinal [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/24263> (geraadpleegd op 6 september 2018).

²⁶Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Gullegemsestraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/101202> (geraadpleegd op 6 september 2018).

in het verleden en een relatief lage bewoningsdensiteit (ruraal gebied) voorafgaand aan de Tweede Wereldoorlog.

Wat de archeologische kennis van het gebied betreft, blijkt er niet zo bijster veel data beschikbaar. Er kan een database geraadpleegd worden van archeologische zones (VAZ), zones waarin geen archeologie verwacht moet worden (GGA), zones waar reeds archeologisch onderzoek is uitgevoerd of een archeologische vondst is gedaan (CAI) en zones die in een bekrachtigde archeologienota onderzocht zijn. Deze worden in volgende hoofdstukken besproken.

4.2.4.2 Archeologische zones

In de regio zijn geen archeologische zones afgelijnd, waarbinnen de kans op het aantreffen van archeologische sporen over het algemeen hoger wordt geacht, dan daarbuiten. Sint-Eloois-Winkel is niet gekarteerd als een Vastgestelde Archeologische Zone (VAZ), noch is er in de directe omgeving een VAZ gekarteerd.

60

Figuur 42. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologische zones en GGA.

De aanwezigheid van een VAZ impliceert in feite een bepaalde hogere archeologische verwachting binnen deze VAZ, maar geen specifieke verwachting buiten deze VAZ. Er zijn tevens, op basis van bestaande archeologische en aardkundige data zones gekarteerd waar geen archeologie verwacht moet worden (GGA). Het onderzoeksgebied ligt buiten een GGA, ten zuiden van de Tuileboomstraat zijn twee zones op basis van archeologische data als GGA gekarteerd.

Het betreft in twee gevallen een onderzoeksgebied waar reeds in het verleden archeologisch onderzoek is uitgevoerd, het betreft het archeologisch onderzoek aan het industrieterrein Wevelgem-Gullegem (2006) en het archeologisch onderzoek te Ledegem Toor (2014). Het eerstgenoemde onderzoek heeft zijn weerslag in een GGA, maar er is geen locatie in de CAI gekarteerd (cf. infra). Dit heeft mogelijk te maken met de status van het karteren van de gekende archeologische onderzoeken.

Tijdens het onderzoek in 2006²⁷ aan het industrieterrein aan de huidige Nijverheidslaan werd een vlakdekkend archeologisch onderzoek uitgevoerd na een prospectie met ingreep in de bodem over een groot deel van het terrein. Er bleken verschillende Romeinse grafcontexten aanwezig te zijn, alsook een concentratie van Michelsberg-aardewerk, wat relatief zeldzaam is in de zand- en de zandleemstreek. Het is opvallend dat het onderzoeksgebied zich aan de zuidelijke helling bevindt van dezelfde rug waarop het huidige onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat zich bevindt. Voor het onderzoeksgebied is dit echter een moeilijk door te trekken situatie, gezien de zeer beperkte archeologische kennis van de rug zelf en de noordelijke flanken ervan.

Het GGA aan Den Toor is ook gekarteerd als een locatie in de CAI en in een volgend hoofdstuk worden de CAI-locaties in de buurt van het onderzoeksgebied verder onderzocht.

4.2.4.3 CAI

(cf. plan 37). Het onderzoeksgebied bevindt zich niet binnen een CAI Locatie, er is binnen een straal van 1 kilometer slechts één locatie gekarteerd (het onderzoek aan het industrieterrein -cf. infra- is niet in de CAI gekarteerd).

- CAI Locatie 213059 betreft de prospectie met ingreep in de bodem te Ledegem Toor uit 2014.²⁸ Het onderzoeksgebied bevindt zich bovenop de hoge rug in het gebied (waarop ook het huidige onderzoeksgebied ligt) en naar de noordoostelijke flank, waar in 2006 Romeinse en neolithische vondsten zijn gedaan. Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden geen archeologische sporen aangetroffen die ouder zijn dan de 18^e-19^e eeuw. Het terrein bleek qua bodemopbouw ook niet in optimale staat te zijn.²⁹

Deze gegevens duiden niet op een bepaalde kans op het aantreffen van archeologische sporen en men moet besluiten dat er in de regio een danig lage frequentie van archeologisch onderzoek is uitgevoerd, dat het opmaken van een verwachting erg moeilijk is.

²⁷ Eggermont et al. 2006.

²⁸ Laloo et al., 2014.

²⁹ Uit de bodemprofielen in het rapport lijkt het terrein genivelleerd te zijn, met een antropogene humus A-horizont die messcherp op het quartaire en tertiaire substraat ligt.

In een volgend hoofdstuk worden de reeds bekrachtigde archeologienota's in het gebied onderzocht, aangezien deze een goede parallel kunnen bieden voor het huidige onderzoek, alle voorgaande onderzoekers zijn sinds 2016 immers met dezelfde lacune in archeologische data geconfronteerd.

4.2.4.4 Archeologienota's

(cf. plan 37). Ten noorden, noordoosten en zuiden van het huidige onderzoeksgebied zijn vijf onderzoeksgebieden doorgelicht door middel van een bekrachtigde archeologienota.

- Vooronderzoek Ledegem Sint-Eloois-Winkel Oude Lendeledsestraat³⁰: in 2017 werd een archeologienota opgesteld voor een gebied van 1,4 ha te Lendeledede. Er werd een beknopte archeologienota opgemaakt voor een landschappelijk booronderzoek en drie proefsleuven. Op basis van de boringen en de proefsleuven kon worden vastgesteld dat het onderzoeksgebied een akkerland was op een bodem die vergelijkbaar is met het huidige onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat. Er werden slechts enkele vrij jonge archeologische sporen aangetroffen.
- Sint-Eloois-Winkel Izegemsestraat 41³¹: In 2017 werd een beknopte archeologienota opgemaakt voor een onderzoeksgebied van iets meer dan 0,3 ha. Het gebied was een bos dat voordien een akkerland was. Maar gezien de beperkte oppervlakte en de beperkte archeologische kennis van Sint-Eloois-Winkel werd geen verder onderzoek geadviseerd.
- Ledegem Gootstraat 6³²: in 2017 werd een archeologienota opgemaakt voor een onderzoeksgebied van 2,6 ha, op basis van de bodemgesteldheid en de beschikbare oppervlakte werd op 1,3 ha een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd.
- Ledegem Toor³³: voor een gebied -waaronder ook het reeds in 2014 geprospecteerde gebied van Ledegem Toor viel- is in 2018 een archeologienota opgemaakt. Aangezien het grootste deel van het onderzoeksgebied reeds in een GGA lag, is geen verder onderzoek geadviseerd.
- Ook binnen het industriegebied dat heden als een GGA gekarteerd is, zijn twee bekrachtigde archeologienota's opgemaakt. Eén archeologienota overlapt met het reeds uitgevoerde onderzoek in 2006: vermoedelijk door een stand van zaken in de kartering van de CAI-polygonen is een bekrachtigde archeologienota opgemaakt voor een gebied dat eigenlijk reeds onderzocht is geweest³⁴.

³⁰Jacops et al., 2017.

³¹Acke & Bracke, 2017a.

³²Acke & Bracke 2017b.

³³Praet 2018.

³⁴Acke et al., 2017.

- Ten zuiden daarvan is in 2018 aan het Industrieplein in Wevelgem een bekrachtigde archeologienota³⁵ opgemaakt voor een onderzoeksgebied van 0,6 ha, waarbij een gebouwplattegrond (nederzetting) uit de volle middeleeuwen is aangetroffen. Deze site bevindt zich beneden op de flank waar in 2006 ook Romeinse grafcontexten zijn aangetroffen.

Het valt op dat de bekrachtigde archeologienota's in de streek steeds de afweging moeten maken tussen het gebrek aan gekende data en de relatief goede zandlemige bodemomstandigheden en de doorgaans geschikte landschappelijke situering. Er wordt teruggegrepen naar het onderzoek van GATE in 2016, terwijl het onderzoek uit 2006 niet direct als een parallel wordt gebruikt. De rode draad in de reeds bekrachtigde archeologienota's is dus dat er binnen een gebied met een lemige en zandlemige bodem wel een kans is op het aantreffen van sporen, maar dat er in de bestaande onderzoeken weinig sporen worden aangetroffen. Alle auteurs van de archeologienota's trachten uiteraard een cirkelredenering te vermijden en daarom wordt, indien het onderzoeksgebied voldoende groot is, ook een prospectie met ingreep in de bodem geadviseerd, met resultaat. Er lijkt ook eensgezindheid te zijn over de zeer lage kans op het aantreffen van steentijdartefactsites. Tijdens het onderzoek van 2006 is immers ook gebleken dat het neolithisch materiaal verspreid was en er geen site of structuur kon worden afgelijnd. Gezien het intensieve gebruik van het land als akkerland is de slechte bewaring van oppervlakkige steentijdsites dan ook niet verwonderlijk. Er is echter wel een duidelijke aanwezigheid van inheems-Romeinse begravingen en in de zandleemstreek is er tijdens de Romeinse periode een aanzienlijke densiteit van bewoning.

Op basis van voorliggende gegevens kan worden besloten dat een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is voor het waarden van het onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat, indien er geen of onvoldoende data beschikbaar zijn om het archeologisch kennispotentieel van het gebied in een bureaustudie te waarden.

³⁵ Polfliet et al., 2018.

5 GEMOTIVEERD ADVIES

5.1 Voorlopige resultaten van het bureauonderzoek

Uit de bureaustudie in zijn huidige staat kon worden gesteld dat:

- het plangebied kan worden afgebakend
- reeds verstoorde zones zijn gekend (zie §Bodembedekking), er is mogelijk een lichte verstoring aanwezig in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied, maar verder zijn geen aanwijzingen voor verstoorde zones
- de archeologische en historische waarde van het onderzoeksgebied is nog niet gekend, er is echter al een aanzienlijke kennis over het gebied verworven (cf. infra).
- er is een inzicht verworven in de geplande werken binnen het projectgebied, waardoor de potentiële impact op het bodemarchief duidelijk is geworden
- er werd een visuele inspectie van het projectgebied uitgevoerd, zowel met het oog op het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie als voor het registreren van relevante archeologische en landschappelijke indicatoren
- er zijn controleboringen en landschappelijke boringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie

Het onderzoeksgebied is juridisch en stoffelijk toegankelijk (vanaf oktober 2018 ook bouwrijp) voor een vooronderzoek met ingreep in de bodem en op basis van het raadplegen van de publiek beschikbare aardkundige, historische en archeologische bronnen kan worden besloten dat:

- het onderzoeksgebied zich op de zuidelijke helling van een zandlemige rug in het landschap bevindt.
- het hoogste punt van het landschap zich vlakbij het onderzoeksgebied bevond, daar was in de 19^e en 20^e eeuw een molen gevestigd.
- de bodem bestaat uit zandlemige tot lemige bodems met tertiaire klei op geringe diepte, waarbij er zich naarmate het terrein daalt een vochtiger en zwaarder substraat aftekent.
- het gebied reeds sinds de 17^e eeuw akkerland was, dit is bevestigd middels kaartenmateriaal en controleboringen. Het uitvoeren van landschappelijke boringen is dus niet noodzakelijk.
- het gebied zich vlakbij een omgrachte hoeve (nu verkaveld) bevindt. Net als deze hoeve bevindt het onderzoeksgebied zich op het kruispunt van twee wegen, namelijk de Gullegemsestraat (een mogelijk laatmiddeleeuws tracé van Winkel-Kapelle naar Gullegem) en de Tuileboomstraat, een wegtracé dat de topografie volgt en twee dorpen met een Karolingisch toponiem met elkaar verbindt.

Op basis van het archeologisch onderzoek in de regio kunnen niet zo veel parallellen worden getrokken. Het onderzoek in 2006 geeft echter aan dat er een reële kans is op het aantreffen van sporen uit de Romeinse periode en de volle middeleeuwen.

5.2 Afweging en advies

Voor het opmaken van een archeologisch advies voor het onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat zijn vrij veel historische data beschikbaar, maar zeer weinig archeologische data. De afwezigheid van deze data kan verbonden worden aan de staat van het onderzoek: de verstedelijking en ontwikkeling is aan een hogere cadans gebeurd dan de implementatie van systematisch archeologisch onderzoek in de regio. Daarom zijn grote delen van het gebied verstedelijkt zonder enig zicht op de al dan niet aanwezige archeologische data en de daarin vervatte kenniswinst. Het is dus zaak om een afweging te maken op basis van:

- de landschappelijke ligging
- de grootte van het onderzoeksgebied
- de bodemkundige data uit het landschappelijk bodemonderzoek
- de bestaande archeologische data

De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied is goed voor menselijke activiteiten, het gaat om een noordelijke flank van het hoogste punt van het gebied naar een beekvallei. De lichte, zandlemige bodem maakt het gebied aantrekkelijk voor landbouw en veeteelt, dus ook voor (rurale) bewoning. Maar ook voor de inplanting van een grafveld is de site uitstekend, het hoogste punt in het landschap is een “vlaggenmast” die in de omtrek zichtbaar kan zijn. Uit onderzoek in 2006 en 2018 is gebleken dat de zuidelijke flank (een vergelijkbare situatie) daadwerkelijk ook voor de inplanting van een Romeins grafveld en een middeleeuwse nederzetting is gebruikt. Bovendien bevindt het huidige onderzoeksgebied zich langs een wegtracé dat niet gebouwd is op basis van een administratieve of een planmatige indeling, maar eerder op basis van een natuurlijke verbinding over de droge rug in het landschap. Bewoning (Romeinse periode, vroege en volle middeleeuwen) en begraving (Romeinse periode) kan zich langs deze weg geconcentreerd hebben (uitgaande dat dit tracé reeds bestond). Op basis van de gekende data over het onderzoeksgebied is er geen reden om aan te nemen dat deze sporen niet aanwezig zijn, met andere woorden: er zijn niet voldoende data om de aanwezigheid van archeologische sporen binnen een dergelijk landschappelijk goed gesitueerd gebied uit te sluiten.

Bovendien is een oppervlakte van 5000m² ruimschoots voldoende voor het aantreffen van (delen van) een grafveld. Op dezelfde oppervlakte kunnen ook delen van een nederzetting worden aangetroffen, die gezien de zeer beperkte archeologische kennis van Sint-Eloois-Winkel een kenniswinst kunnen opleveren. Het onderzoeksgebied van het Industrieplein te Wevelgem is hier een goed voorbeeld van. En indien de site gedurende meerdere perioden in de geschiedenis is gebruikt, is dit des te meer uitgesproken. Bovendien kan een verbeterde

archeologische kennis een kapstok zijn voor verder archeologisch onderzoek in de hoek Rollegem- Sint-Eloois-Winkel – Lendeledede – Gullegem.

In die optiek is het dus noodzakelijk om de bestaande dataset voor het huidige onderzoeksgebied aan te vullen met data uit een prospectie met ingreep in de bodem, die in een regulier archeologietraject kan worden uitgevoerd.

In een volgend hoofdstuk zal worden ingegaan op de maatregelen voor het vaststellen en evalueren van de archeologische waarde van het onderzoeksgebied.

6 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

6.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het doel van de bureaustudie was een inzicht te verkrijgen in het archeologisch potentieel van het projectgebied, alsmede de impact van de geplande werken op het archeologische erfgoed in te schatten. Aldus kan een advies gevormd worden voor de vervolgstategie op de projectlocatie.

Aan de hand van de ingezamelde data kan gesteld worden dat de onbekende parameters, i.e. het gebrek aan data om tot een volledige waardering van het onderzoeksgebied te komen, middels een prospectie met ingreep in de bodem dienen te worden ingevuld. De onderzoeksvragen die hierbij beantwoord dienen te worden, worden hieronder opgesomd.

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde ?*

Zo ja:

- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen ?*
- *Wat is de densiteit en hun verspreiding ?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes ?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren ?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen ?*
- *Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap ?*
- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied ?*

6.2 Onderzoeksstrategie en -methode

De onderzoeksstrategie voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele methodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. Onderstaande tabel geeft de mogelijke onderzoeksmethodes weer.

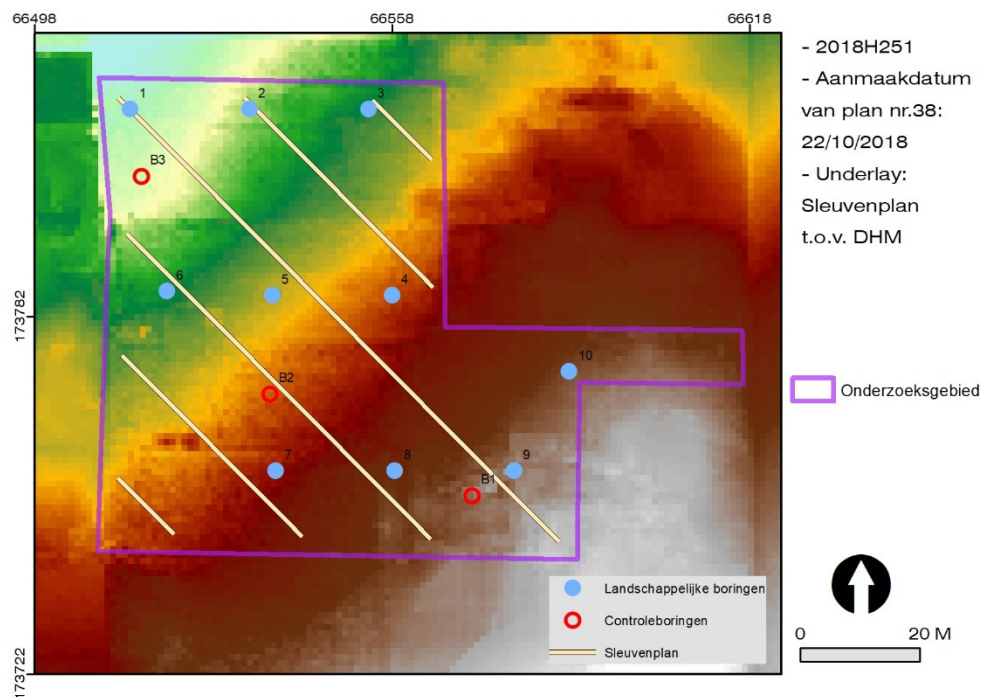
Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Wordt indien nodig verder uitgebreid in het kader van de archeologienota.
Archiefonderzoek	JA	JA	NEE	NEE	Kan zinvolle informatie over de regio aanleveren, maar er zijn heden geen aanwijzingen dat er voor het gebied zelf nog meer specifieke informatie beschikbaar is.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Er zijn geen gerichte onderzoeksvragen voor de keuze van en de uitvoering van geofysische prospectie.
Veldkartering	NEE	JA	NEE	NEE	Kan aanwijzingen bieden voor de aanwezigheid van een archeologische site, maar biedt hierover geen uitsluitel. De bodembedekking laat dit niet toe.
Landschappelijke boringen	JA	JA	NEE	JA	Er is een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd dit door middel van landschappelijke boringen. Hierbij werden geen afgedekte of goed bewaarde paleo-horizonten aangetroffen.
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	JA	NEE	NEE	NEE	Niet noodzakelijk, de landschappelijke boringen hebben aangetoond dat de bodeopbouw niet optimaal is voor het aantreffen van steentijdsites.
Proefsleuven/ proefputten	JA	JA	NEE	JA	Door een beperkt maar statistisch representatief deel van het terrein op te graven kan het archeologisch potentieel van het projectgebied worden gewaardeerd.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat een proefsleuvenonderzoek naar één archeologisch niveau dient te worden uitgevoerd.

6.3 Onderzoekstechnieken

De onderzoekstechniek voor de prospectie met ingreep in de bodem door middel van **proefsleuven** dient te worden uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk, §8.6.

Dit behelst de aanleg van **parallele proefsleuven** met een tussenafstand van maximaal 15 meter van middellijn tot middellijn en een breedte van 1,8 tot 2 meter. Dit laat een zinvolle waarneming (een maximale informatiewaarde ten opzichte van een minimale bodemingreep) van mogelijk aanwezige structuren in de bodem toe en laat tevens toe om op een efficiënte manier circa 10% van het onderzoeksgebied op deze manier te onderzoeken. Het beeld van 10% van het onderzoeksgebied kan worden verruimd met 2,5% in oppervlakte door de aanleg van kijkvensters, dwarsleuven of volgsleuven. De positie hiervan wordt door de veldwerkleider bepaald op basis van voortschrijdende inzichten tijdens het veldwerk.

Figuur 43. Voorstel proefsleuvenplan, aanmaatschaal 1:1. De beige polylijnen geven de middenas van de sleuf weer.

Bij de **oriëntatie van de sleuven** werd afgegaan op de bestaande helling (NO-ZW), en de oriëntatie van de perceelsindeling:

- De sleuven zijn georiënteerd zodat de sleuven de helling meevolgen. Deze helling is zowel visueel-intuïtief op terrein herkenbaar, als in de data van de DHM.
- De sleuven zijn georiënteerd zodat de bestaande perceelsgrenzen (zoals herkenbaar op het kaartenmateriaal van Popp – en jonger) in een scherpe hoek gedwarst worden, indien er dus 18^e en 19^e -eeuwse perceelsgreppels

aanwezig zijn, worden deze in eenzelfde scherpe hoek doorsneden en komt de algehele leesbaarheid van het aangelegde archeologisch vlak niet in gedrang door eventuele uitspoeling van organisch materiaal (verbruining) van deze greppels. De perceelsindeling is immers georiënteerd op de Gullegemsestraat en is mogelijk vrij jong.

- Door de oriëntatie van de sleuven komt de stabiliteit van de toekomstige bouwwerken niet in gedrang, aangezien de toekomstige verkaveling in dezelfde axialiteit als de huidige perceelsindeling zal worden ingeplant (cf. §Beschrijving geplande werken).

De **diepte van elke proefsleuf** dient te worden bepaald door de veldwerkleider, in samenspraak met een assistent-aardkundige. Er wordt voorzien in de aanleg van **bodemprofielen** om de bodemopbouw te evalueren. De oppervlakte en de diepte van deze bodemprofielen blijft bij voorkeur echter beperkt tot 4 vierkante meter, met een diepte van maximaal 1,2 meter onder het maaiveld, of net boven de grondwatertafel. Er zal worden gestreefd naar een situering van de bodemprofielen waarbij de stabiliteit van de geplande werken niet in gedrang komt (een keuze voor een situering van de profielen in de tuingedeelten, indien mogelijk).

In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied wordt een **veiligheidsmarge** ten opzichte van het bestaande woonhuis aangehouden en ook de toegangsweg in het oosten van het projectgebied wordt gevrijwaard.

70

Met bovenstaand sleuvenplan wordt **10,3% van de oppervlakte** van de beschikbare oppervlakte van het onderzoeksgebied onderzocht. Het voorliggende sleuvenplan bestaat uit 292,3 lopende meter proefsleuf. Er is een relatief open ruimte op het sleuvenplan aan de oostelijke toegang van het onderzoeksgebied, dit is een zone waarin op basis van voortschrijdende inzichten tijdens het onderzoek nog een bepaalde oppervlakte kan worden onderzocht (tot 2,5% van de totale oppervlakte).

Het grondwerk wordt uitgevoerd gebruik makend van een **rupsenkraan van 20-25 ton**³⁶, met een tandenloze dieplepelbak of nivelleerbak van 1,8 tot 2 meter breed. Het grondwerk wordt uitgevoerd conform het Standaardbestek 250, versie 4. Tijdens de uitvoering van de grondwerken wordt een veiligheidsmarge van minstens 3 meter ten opzichte van bestaande gebouwen aangehouden. Dit betekent dat indien het aanleggen van een proefsleuf een veiligheids- of stabiliteitsrisico inhoudt, er zal worden gekozen voor een alternatief sleuventracé, dat echter de beoogde oppervlakte-doelstellingen en de beoogde evaluatie van de ondergrond respecteert.

Inhoudelijk heeft het onderzoek als doel het **vaststellen, evalueren en waarderen** van de archeologische erfgoedwaarde van het onderzoeksgebied. Hiervoor worden

³⁶ Een graafmachine van 20 ton is voldoende voor een onderzoek op een beperkte oppervlakte.

de aanwezige sporen en structuren (zowel antropogeen als geologisch en biogeen) geregistreerd conform de Code van Goede Praktijk. Het volledige archeologische vlak wordt met een **metaaldetector** onderzocht met het oog op het aantreffen van archeologische objecten die een parameter kunnen zijn in het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

De algemene verwachting is de mogelijkheid op de aanwezigheid van **grondsporen**, de verwachting naar steentijdconcentraties is zeer laag. Er is dus algemeen gesteld de kans op het aantreffen van **nederzettingssporen en/of grafcontexten**. Indien tijdens de aanleg van de proefsleuven concentraties houtskool worden aangetroffen, zullen deze vanuit die specifieke horizont worden behandeld met als vraagstelling of het al dan niet een crematiegraf betreft³⁷. Een manuele coupe zal moeten evalueren of het een grafcontext, dan wel een andere archeologische context betreft.

Indien tijdens³⁸ de aanleg van de proefsleuven echter blijkt dat alsnog **steentijdsites** aanwezig kunnen zijn, dient de **methodiek aangepast** te worden en moet overgeschakeld worden op een waarderend archeologisch booronderzoek, en dit conform §8.5. van de Code van Goede Praktijk. Aan de hand van dit type booronderzoek kan de diepte, spreiding, datering en bewaringsgraad van de aangetroffen steentijdsite geëvalueerd worden. Voorafgaand aan het booronderzoek dienen, op basis van het proefsleuvenonderzoek, zones worden afgebakend waarbinnen een verwachting naar steentijd bestaat en waarbinnen de boringen dienen uitgevoerd te worden. Daarbij dienen deze onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- *Waar werden de steentijdsites aangetroffen (xyz-coördinaten)?*
- *Wat is hun spreidingsvorm en densiteit?*
- *Welke datering kan hieraan gegeven worden?*
- *Welke bodemhorizonten/sedimenten werden aangetroffen?*
- *Is vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving noodzakelijk? Zo ja, beschrijf de methodiek.*

6.4 Afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk

Afwijkingen ten opzichte van de voorgestelde maatregelen kunnen noodzakelijk zijn. Archeologisch onderzoek (i.e. lopende meters sleuf, oppervlakte, diepte, ...) is voorspelbaar, maar de aanwezige archeologische sporen en structuren kunnen extreem onvoorspelbaar zijn. De uitvoerder van het onderzoek moet de mogelijkheid hebben om waar nodig af te wijken en in te grijpen om de archeologische sporen correct en volledig te kunnen waarderen.

³⁷ Indien het een houtskoolmeiler betreft, kan deze eventueel verder worden verdiept.

³⁸ Op basis van de gekende data is de aanwezigheid van dergelijke sites onwaarschijnlijk, maar nooit volledig uitgesloten. De initiatiefnemer dient zich hiervan bewust te zijn.

Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten echter wel worden gemeld en gemotiveerd, zodat het Agentschap Onroerend Erfgoed de redenering van de uitvoerder met betrekking tot methodiek kan volgen.

In het Programma van Maatregelen voor dit onderzoeksgebied worden heden geen afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk voorzien. Elke ad hoc noodzakelijke afwijking, op basis van inzichten verworven *tijdens* het veldwerk, zal worden gemotiveerd in het Verslag van Resultaten van de prospectie met ingreep in de bodem.

6.5 Randvoorwaarden.

De randvoorwaarden voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek, zoals omschreven in het Programma van Maatregelen, hebben tot doel alle parameters die de kwalitatieve uitvoering van het archeologisch onderzoek in de weg kunnen staan te omschrijven.

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek dient het terrein bouwrijp te zijn gemaakt.

Hierbij dient echter volgende opmerking gemaakt te worden: zolang er geen uitsluitsel gegeven kan worden aangaande de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het projectgebied, dient het volledige terrein als een archeologische site beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er geen bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde het eventueel aanwezige archeologisch bodemarchief niet te vernietigen.

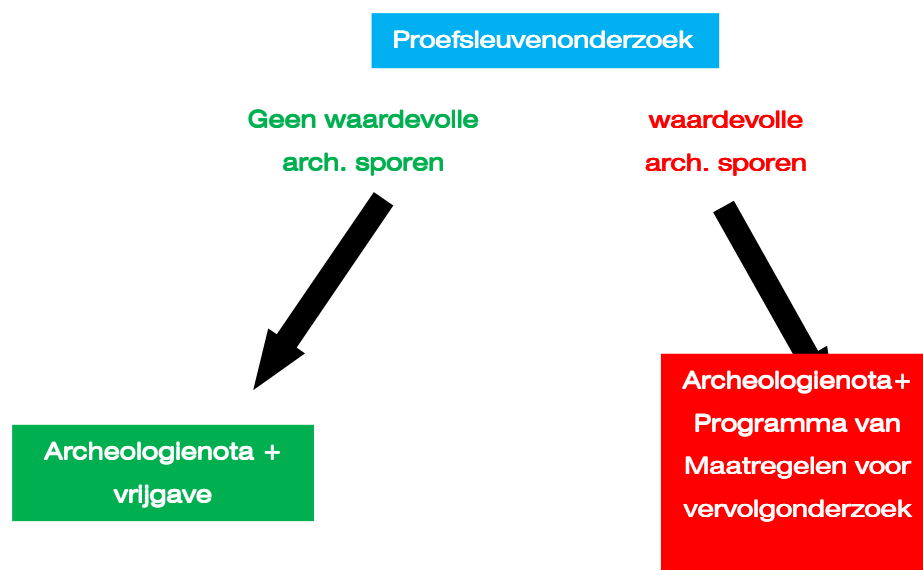
7 BESLUIT

De bureaustudie liet toe om een strategie te bepalen om het archeologisch kennispotentieel van het onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat te bepalen. De site bevindt zich landschappelijk op een goede positie, ook bodemkundig zijn er geen aanwijzingen dat de site een ongunstige plaats zou zijn geweest voor landbouw, veeteelt en bewoning, wel integendeel. Uit het historisch kaartenmateriaal, dat tot in de 17^e eeuw reikt, blijkt dat het gebied steeds als akkerland in gebruik is geweest en vermoedelijk pas na de Tweede Wereldoorlog is omgezet naar tuin en moestuin van de huizen aan de Gullegemsestraat. Het gebied is tevens een doorgang geweest naar de omgrachte site 't Bunderhof, een heden verdwenen site die mogelijk tot de late middeleeuwen terugging.

Uit het schaarse archeologisch onderzoek in de streek blijkt dat er een kans is op het aantreffen van sporen uit de Romeinse periode, maar er is opvallend genoeg ook neolithisch materiaal aangetroffen. Dit duidt -mits enige voorzichtigheid- op een lange bewoningsgeschiedenis van de zandleemrug waarop het onderzoeksgebied zich bevindt. De dataset, die in het bureauonderzoek kon worden gegenereerd, laat echter niet toe om de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied uit te sluiten, of het potentieel op archeologische kennisvermeerdering te waarderen. Om een volledige dataset te genereren die dit toelaat, is een prospectie met ingreep in de bodem noodzakelijk. De prospectie met ingreep in de bodem heeft als doel de eventueel aanwezige archeologische restanten op te sporen, te registreren en de aard en de bewaringstoestand ervan te bepalen.

Aangezien de gronden in eigendom zijn van de initiatiefnemer en beschikbaar zijn voor onderzoek, kan dit via een regulier archeologietraject gebeuren.

Dit proefsleuvenonderzoek zal tevens toelaten het volledige vervolgetraject te bepalen. Dat mogelijke vervolgetraject ziet er schematisch als volgt uit:

8 BIBLIOGRAFIE

Naslagwerken

Acke B. & Bracke M., 2017a. *Archeologienota Sint-Elooïs-Winkel Izegemsestraat 41*, Zelzate.

Acke B. & Bracke M., 2017b. *Archeologienota Ledegem Gootstraat 6*, Zelzate.

Acke B., Bartholomieux B. & Galloo M., 2017. *Archeologienota Moorsele Nijverheidslaen 70 (Prov. West-Vlaanderen)*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Eggermont N., Sturtewagen K., Vermeersch J. & Vanholme N., 2006. *Rapport van het archeologisch onderzoek op het industrieterrein van Gullegem-Moorsele te Wevelgem (16 januari – 16 juni 2006)*. Brussel (?).

Jacops J., Vergauwe R. & Laloo P., 2017. *Sint-Elooïs-Winkel Oude Lendeledsestraat. 2017B380 2017C32 2017D54 Archeologienota*, Archeologienota Gate bvba, Bredene.

Haecon, in samenwerking met Prof. Dr. De Moor G., 2000. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 29 Kortrijk*, Vlaamse Overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

Laloo P., Windey S. & Allemeersch Luc, 2014. *Ledegem Toor. Rapportage van het Archeologisch proefsleuvenonderzoek 14 januari 2014*, GATE-rapport 66, Evergem.

Polfliet B., Slabbinck F. & De Decker S., 2018. *Industrieplein (Wevelgem, West-Vlaanderen). Projectcode: 2018C158. Datum: maart 2018. NOTA Vooronderzoek met ingreep in de bodem (fase 1). Verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek.*, Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge.

Praet M., 2018. *Archeologische evaluatie van het bodemarchief tussen de Gullegemsestraat en 'T Lindeke ('Ledegem Toor') te Sint-Elooïs-Winkel (Prov. West-Vlaanderen)*, ABO Archeologische Rapporten 722, Gent.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

9 LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten.....	6
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gewestplan....	7
Figuur 3. Inplantingsplan en geplande toestand.	8
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.	9
Figuur 5. Situering van het projectgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.	10
Figuur 6. Zicht op het onderzoeksgebied (©Hembyse) in westelijke richting.....	11
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de traditionele landschappenkaart.	14
Figuur 8. Situering van de regio van het onderzoeksgebied op het DHMVII DTM 1m.	15
Figuur 9. Hoogteprofiel NW-ZO van de rug waarop het onderzoeksgebied zich bevindt, gebaseerd op het DHMVII DTM 1m.	16
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas. Onder: de Heulebeek in Dadizele tijdens een hoge waterstand (foto Ward Bruggeman).	17
Figuur 11. Erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in twee kaarten.	19
Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de tertiair geologische kaart.....	21
Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de quartair geologische kaart.....	22
Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de samengestelde quartair geologische profieltypekaart.	23
Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.	24
Figuur 16. Situering de DOV-boring ten oosten van het onderzoeksgebied.....	25
Figuur 17. Situering van de controleboringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart.	27
Figuur 18. Terreinopname van de boringen.	27
Figuur 19. Situering van de landchappelijke boringen binnen het onderzoeksgebied ten opzichte van de bodemkaart en de kadastrale kaart (Ongenummerde grondplannen door Studiebureau Archeologie bvba).	29
Figuur 20. Ierse boeren bij een plaggenhut tijdens de hongersnood van 1847. Dergelijke taferelen speelden zich -op de plaggenhutten na- ook in onze gewesten af.	32
Figuur 21. Het onderzoeksgebied ten opzichte van de Belgische posities bij de Slag om de Leie in 1940. Inzet: soldaat Albert Carlier, gesneuveld te Sint-Eloois-Winkel.	34

Figuur 22. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het tiendenboek van 1640. Onder een levende reconstructie van een 17 ^e -eeuwse landbouwer met os.	37
Figuur 23. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het gereconstrueerde landboek van 1703.	38
Figuur 24. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Frickx. Onder: de Wynckel Capelle op het tiendenboek van 1640.....	39
Figuur 25. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.	41
Figuur 26. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Vandermaelen. Onder: de Stenen Stampkotmolen tijdens de Eerste Wereldoorlog (Molenecho's).	43
Figuur 27. Het schilderijtje van de Steene Stampkotmolen als deel van het etiket van het streekbier.	44
Figuur 28. Situering van het onderzoeksgebied en het kasteel op de Atlas der Buurtwegen.....	45
Figuur 29. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.	46
Figuur 30. "Winkel Koerse" vroeger en nu, volksvermaak ten koste van dierenwelzijn heeft plaatsgemaakt voor levend erfgoed.	47
Figuur 31. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1873.	48
Figuur 32. Situering van het onderzoeksgebied op de trench map uit 1918.	49
Figuur 33. DOVO-interventie bij de vondst van CTE op de verkavelng "Bunderhof" (foto HLN).	50
Figuur 34. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1939.	51
Figuur 35. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1969.	52
Figuur 36. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 1971.	53
Figuur 37. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 1990.	54
Figuur 38. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 2003.	55
Figuur 39. Boven: de orthofoto 2005-2007. Onder: situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit maart 2011.	56
Figuur 40. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de luchtfoto uit 2017.	57
Figuur 41. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante elementen met erfgoedwaarde ten opzichte van het onderzoeksgebied.	59
Figuur 42. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologische zones en GGA.	60

Figuur 43. Voorstel proefsleuvenplan, aanmaakschaal 1:1. De beige polylijnen geven de middenas van de sleuf weer.	69
---	----

10 LIJST VAN BIJLAGEN

1. Boorstaten controleboringen
2. Foto's van het plaatsbezoek
3. Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied
4. Kadastrale kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied
5. Inplantingsplannen en doorsneden van de bestaande toestand en de geplande werkzaamheden
6. Boorinventaris van het landschappelijk boordonderzoek

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE

ONDERZOEK:

Ledegem, Gullegemsestraat

ONDERDEEL

9

Assessment van archeologische data uit de
prospectie met ingreep in de bodem

INHOUDSOPGAVE

g		
1	Prospectie met ingreep in de bodem: proefsleuven	2
1.1	Aanleiding en omstandigheden van het onderzoek	2
1.1.1	Personele en logistieke inzet - actoren	2
1.1.2	Weersomstandigheden	3
1.1.3	Theorie versus praktijk: uitgevoerde proefsleuven	3
1.1.4	Methodiek en afwijkingen op de CGP	5
1.2	Aardkundige vaststellingen tijdens de proefsleuven	7
1.2.1	Putwandprofielen	7
1.2.2	Gevolgen voor de archeologische stratigrafie	9
1.3	Assessment van het sporenbestand	10
1.4	Assessment van vondsten en stalen	11
2	Interpretatie van de data en tussentijds besluit	12
3	Bibliografie	13
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 9	14

1 Prospectie met ingreep in de bodem: proefsleuven

1.1 Aanleiding en omstandigheden van het onderzoek

Aangezien de bureaustudie duidelijke aanwijzingen had geboden dat er een kans was op het aantreffen van archeologische sporen en dat er noch uit het kaartenmateriaal, noch uit de controle- en landschappelijke boringen aanwijzingen waren dat de verstoring van het terrein van die aard was dat sporensites (in tegenstelling tot steentijdartefactsites) niet meer bewaard konden zijn, werd overgegaan tot een prospectie met ingreep in de bodem. Dit gebeurde in de vorm van een proefsleuvenonderzoek, dat werd uitgevoerd op 10 december 2018.¹

1.1.1 Personele en logistieke inzet - actoren

Zie CGP, versie 3.0, Hoofdstuk 4.2, 4.3 en 4.4.

Het onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van een bekrachtigde “melding voornemen om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren”.²

Deze fase (projectcode 2018L88) van het onderzoek werd uitgevoerd door Hembyse bvba (OE/ERK/Archeoloog/2017/00193), als rechtspersoon erkend archeoloog. De veldwerkleider voor het onderzoek was Bart De Smaele (erkend archeoloog, assistent-bodemkundige), met Hadewijch Pieters als assistent-archeoloog (en assistent-bodemkundige). Alle geloofsbrieven zijn middels CV aantoonbaar.

2

Figuur 1. Sfeerbeeld bij de aanvang van het proefsleuvenonderzoek.

¹Zie bijlage voor het dagrapport.

²ID547. Dit document is integraal in deze archeologienota opgenomen.

De grondwerken werden uitgevoerd door Grondwerken Van Dorpe³ uit Tielt, er werd gebruik gemaakt van een 17-tons graafmachine op rupsen, voorzien van een tandenloze dieplepelbak van 2 meter breed. Na afloop van de prospectie werden de proefsleuven direct terug aangevuld.

1.1.2 Weersomstandigheden

Het onderzoek zelf kon in goede omstandigheden worden uitgevoerd. Het terrein was conform de beschrijving van het onderzoeksgebied in de bekrachtigde melding (cf. supra) beschikbaar voor de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek en volledig bouwrijp gemaakt. Het onderzoeksgebied was eertijds in gebruik als weiland.

De klimatologische omstandigheden voor de prospectie met ingreep in de bodem waren goed: er was geen neerslag en weinig wind en de lichtintensiteit was optimaal om goede waarnemingen toe te laten. Over het algemeen was er weinig bewolking, waardoor het nemen van overzichtsfoto's in één richting diende te gebeuren, teneinde strijklicht bij lage zonnestanden te vermijden.

Door de droge zomer van 2018 en de gegevens uit de landschappelijke boringen, werd een relatief lage grondwatertafel verwacht maar door de hevige regenval van de voorgaande dagen en de bodemkundige situatie (cf. infra) bleek de bodem vrij vochtig tot nat te zijn.

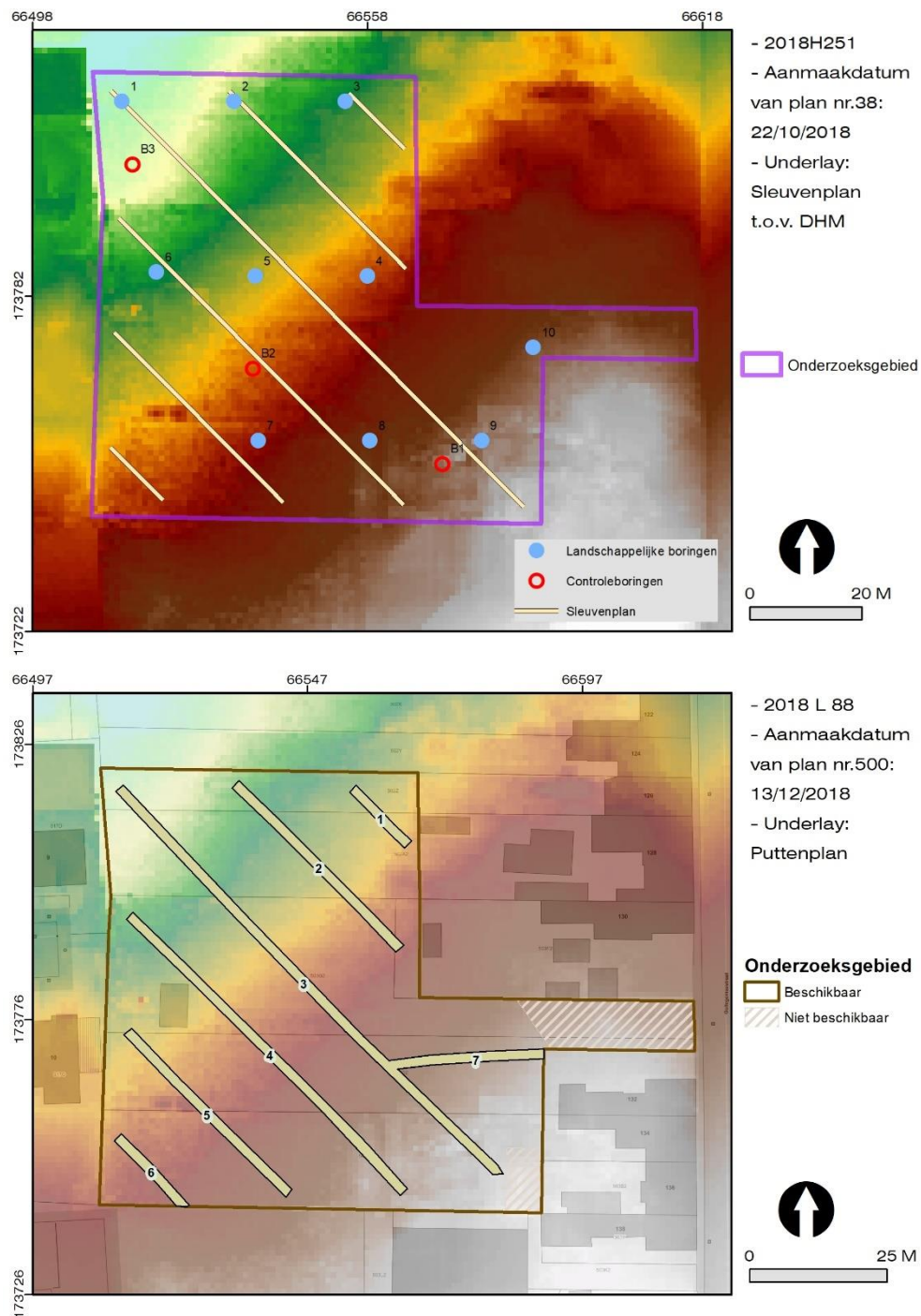
1.1.3 Theorie versus praktijk: uitgevoerde proefsleuven

3

Het uittekenen van een proefsleuvenplan is steeds een theoretische benadering van een onderzoeksgebied, waarbij voor een positionering idealiter wordt gekeken naar:

- De gekende archeologische data – indien mogelijk laten aansluiten van oude en nieuwe archeologische data
- De topografie van het gebied – de sleuven streven naar het loodrecht doorsnijden van lengteas van de hellingen
- De kennis van 18^e en 19^e -eeuwse perceelsgrenzen – deze oude grenzen worden bij voorkeur in een hoek van 45° doorsneden
- De bestaande obstakels en toegangen tot het terrein
- Een veiligheidsmarge ten opzichte van bestaande gebouwen of perceelsgrenzen (gewoonlijk een buffer van 3 meter)
- Een evenwichtige ruimtelijke spreiding van de proefsleuven

³Hembyse Archeologie streeft zo veel mogelijk naar een uitvoering met dezelfde grondwerker, met als doel het opbouwen van wederzijdse ervaring.

Figuur 2. Het theoretisch proefsleuvenplan (boven) ten opzichte van de uitgevoerde proefsleuven (onder).

Het is het beleid van Hembyse bvba dat het eenvoudigweg oriënteren van proefsleuven op een bestaande perceelsgrens geen uitgebalanceerd proefsleuvenplan is, vandaar bovenstaande criteria, die ook hebben geleid tot het proefsleuvenplan voor het onderzoeksgebied aan de Gullegemsestraat te Ledegem. Het plan wordt ook steeds in een GIS-omgeving opgemaakt, op basis

waarvan de assen van de proefsleuven op terrein worden uitgezet, gebruik makend van een Geomax Zenith 35PRO. De tijd waarin proefsleuven met lintmeters werden uitgezet, gebruik makend van de stelling van Pythagoras ten opzichte van een hek of een haag aan de rand van het onderzoeksgebied, kan bijna tot het rijk der legenden worden verwezen.

In realiteit zijn er echter altijd obstakels, zo ook aan de Gullegemsestraat te Ledegem. In de zuidoostelijke hoek van het terrein was een deel niet beschikbaar (totale oppervlakte van 77m²) omwille van de aanwezigheid van een omheinde moestuin. Ook de oostelijke doorsteek naar de Gullegemsestraat (totale oppervlakte van 265m²) was niet beschikbaar. Dit had uiteindelijk geen invloed op de waardering van de site.

Wel werd tijdens het proefsleuvenonderzoek beslist om nabij deze oostelijke doorsteek een volgsleuf aan te leggen. In theorie worden kijkvensters, dwarsseuven en volgsleuven als volgt aangepakt

- *Dwarsseuven hebben tot doel de ruimtelijke samenhang tussen twee archeologische structuren in belendende proefsleuven te onderzoeken. Deze "dwarsseuven" kunnen ook de vorm van "volgsleuven" aannemen, indien deze tot doel hebben een welbepaalde structuur in het archeologisch vlak te volgen.*
- *Kijkvensters zijn uitgravingen annex aan de aangelegde proefsleuf en hebben tot doel een archeologische structuur ofwel volledig in het archeologisch vlak vrij te leggen (bijvoorbeeld een waterput of grote kuil), ofwel de ruimtelijke samenhang van verschillende sporen/structuren in een beperkt archeologisch vlak te onderzoeken. Een kijkvenster is traditioneel minimaal 6 x 6 meter en maximaal 13 x 13 meter in oppervlakte.*

5

Op de site Gullegemsestraat te Ledegem werd dus één volgsleuf aangelegd teneinde een voldoende representatief deel van het onderzoeksgebied op te graven.

1.1.4 Methodiek en afwijkingen op de CGP

Het archeologisch vooronderzoek werd uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk, versie 3.0.

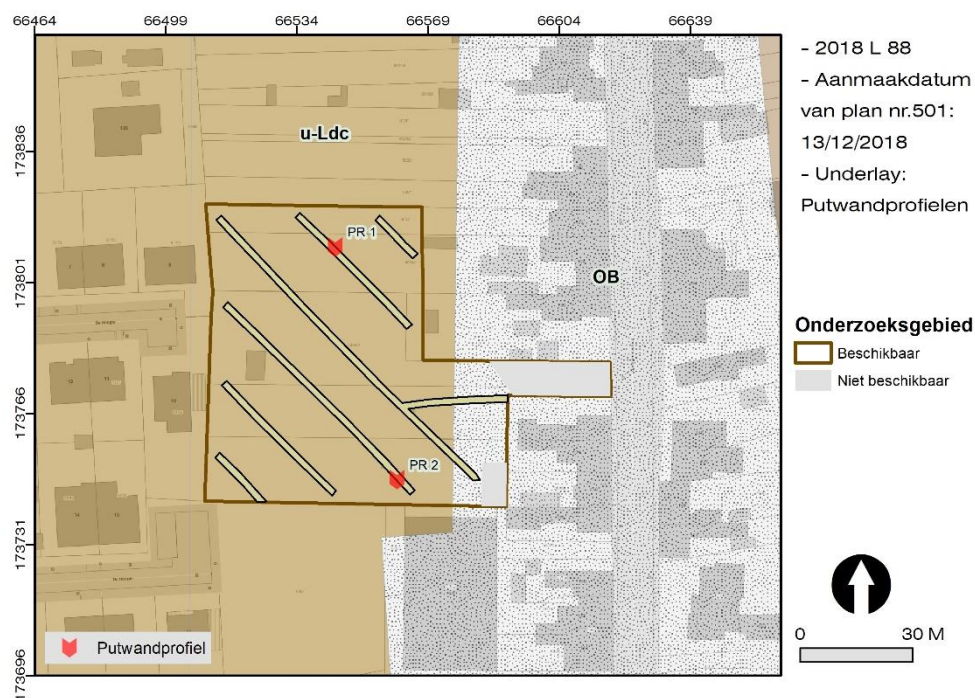
In totaal werd 11% van het beschikbare onderzoeksgebied onderzocht, waarbij -op basis van enerzijds de lage sporendensiteit en anderzijds om de bouwzones zo veel mogelijk te vrijwaren van grondwerken- geopteerd werd om geen verdere kijkvensters of dwarsseuven aan te leggen. **Er werd door de veldwerkleider geoordeeld dat de ruimtelijke spreiding van de proefsleuven volstond voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen en voor een waardering en afbakening van de archeologische site.**

Er zijn verder geen noemenswaardige afwijkingen op deze onderrichting, de uitvoering is gebaseerd op §8.3, §8.6 en §12.5 van de CGP.

1.2 Aardkundige vaststellingen tijdens de proefsleuven

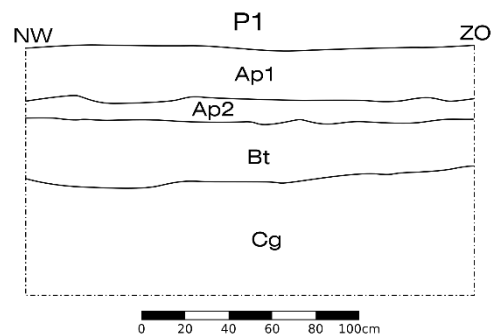
1.2.1 Putwandprofielen

In totaal werden twee (2) putwandprofielen aangelegd, met als doel het evalueren van de aangetroffen bodemopbouw en een confrontatie tussen de theoretische benadering van de aardkundige data met de werkelijk aangetroffen situatie. Deze worden in onderstaande tekst besproken. Beide bodemprofielen vertonen een zelfde bodemopbouw en bevestigen de vaststellingen van de controleboringen en de landschappelijke boringen, waardoor deze als typeprofielen voor het onderzoeksgebied omschreven kunnen worden.

Figuur 3. Situering van de putwandprofielen ten opzichte van de bodemkaart.

Er is sprake van een laag teelaarde die ter hoogte van Profiel 1 onderverdeeld kan worden in twee pakketten. De bovenste Ap1-horizont wordt gekenmerkt door een donkerbruin(grijs) lemig zand dat vrij nat is (ten gevolge van de regenval van de voorgaande dagen). Daaronder bevond zich een dunne Ap2-horizont die iets bleker van kleur was en tevens droger. De overgang tussen beide lagen was zeer scherp en de aanwezigheid van deze tweedeling kan verklaard worden door het ploegen van het terrein (i.e. akkerland). De onderliggende laag manifesteerde zich als een vuilbeige tot vuilbruine laag lemig zand met ingespoeld lutum en kan bijgevolg geïdentificeerd worden als een Bt-horizont met roestverschijnselen. De onderliggende C-horizont bestaat uit een beigewit kleipakket met zeer veel roestvlekken.

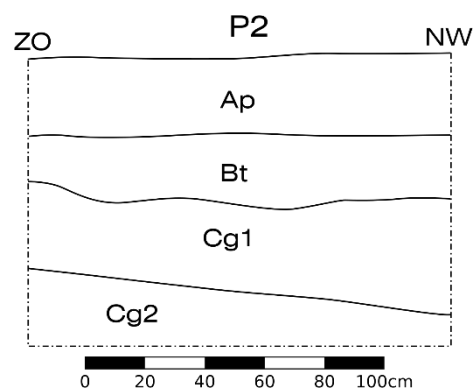

Figuur 4. Putwandprofiel 1.

De Cg-horizont kan geïnterpreteerd worden als een pakket tertiaire klei, waarboven een relatief dun pakket quartair sediment aanwezig was. Het kleipakket was weinig poreus, waardoor oppervlaktewater niet in de bodem kan doordringen. Het grootste deel van het onderzoeksgebied kenmerkte zich door deze bodemopbouw.

In putwandprofiel 2 werd een iets meer genuanceerde bodemopbouw aangetroffen: er is sprake van een vergelijkbaar scherp afgelijnde Ap-horizont (quartair materiaal), die een laag lemig zand met ingespoeld lutum afdekte (Bt-horizont). De onderliggende laag is een oranje lemig tot kleig zand met roestverschijnselen, met gebroken grove silex rolkeien en gebroken ijzerzandsteen in de bijmenging.

8

Figuur 5. Putwandprofiel 2.

Dit lijkt dus een herwerkt tertiair materiaal te zijn. Deze laag dekt een meer gereduceerd kleilig zand af, wat aansluit bij de beschrijving van de tertiaire kleien in de reeds gekende aardkundige data.

1.2.2 Gevolgen voor de archeologische stratigrafie

Op basis van de bovenstaande gegevens kan worden gesteld dat de archeologische stratigrafie van de site samenhangt met het landgebruik, met name het gebruik als een akkerland. Op basis van de aardkundige gegevens, aangevuld met de gegevens uit de bodemprofielen, kan worden gesteld dat de top van het laat-Pleistoceen en vroeg-Holoceen sediment in de teelaarde is opgenomen en dat het eerste archeologisch niveau/vlak zich net onder deze teelaarde bevindt. Het archeologisch vlak is “leesbaar”⁴ net onder de Bt-horizont.

Figuur 6. Putwandprofiel 2 met aanduiding van archeologisch vlak 1.

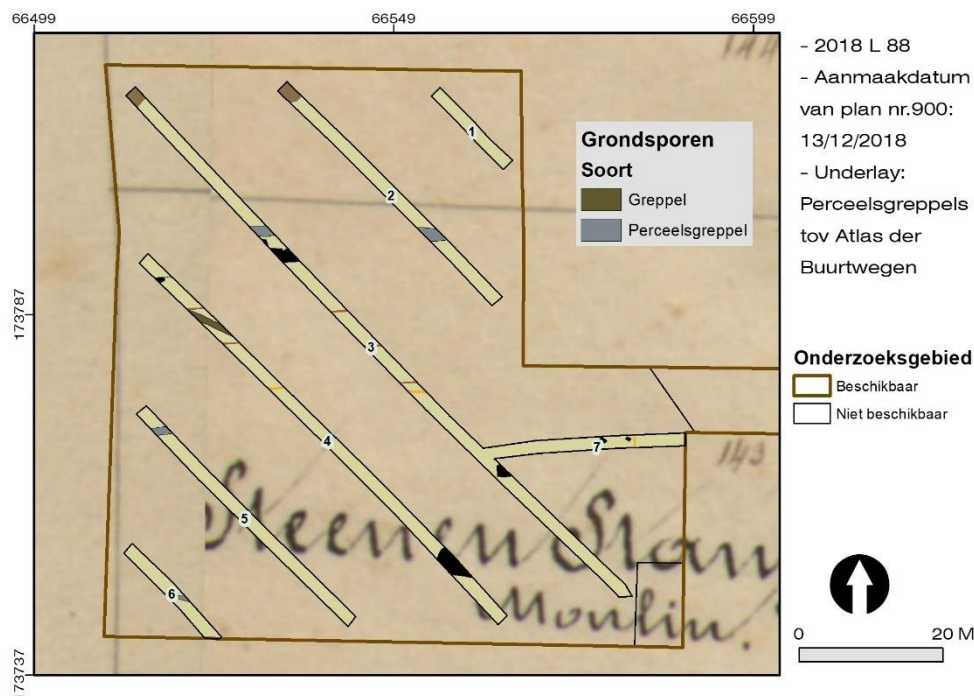
De topografie van het terrein lijkt weinig rol van betekenis te hebben gespeeld. Men kan dus stellen dat de grondsporen zich op één archeologisch niveau bevinden (of zouden bevinden), dat zich op de graduele overgang van de Bt- naar de Cg-horizont manifesteert. De recente vergravingen manifesteren zich reeds onder de teelaarde, rechtstreeks in de Bt-horizont. Dit bevestigt ook dat er geen oude maaiveldniveaus of loopniveaus bewaard zijn.

⁴ De “leesbaarheid” van een archeologisch vlak is afhankelijk van vele factoren, maar is vooral afhankelijk van het kleurencontrast tussen de verschillende sedimenten en de bodemvorming die daarin is opgetreden. Ook de textuur, de bijmenging, vochtigheid, lichtinval van de bodem en de ervaring van de waarnemer spelen een grote rol in de “leesbaarheid” van een archeologisch vlak.

1.3 Assessment van het sporenbestand

Het sporenbestand kan over het algemeen weinig indrukwekkend worden genoemd, met de volledige afwezigheid van grondsporen die als archeologisch relevant werden weerhouden. De oorzaak hiervoor is mogelijk een combinatie van enerzijds de vrij ondiep gelegen tertiaire gelaagdheden, waardoor het terrein in de winter snel te nat wordt, en anderzijds een historische realiteit waarbij het onderzoeksgebied niet is gebruikt (andere dan akkerland).

Binnen het onderzoeksgebied werden echter wel antropogene grondsporen aangetroffen die op basis van de ruimtelijke samenhang als greppels kunnen worden geïnterpreteerd.

Figuur 7. Clustering van de greppels in het noorden van het onderzoeksgebied.

Deze komen voor in proefsleuven 2 en 3, alsook in proefsleuven 5 en 6. Deze greppels vertonen een oost-west georiënteerde axialiteit. Bij een confrontatie met de Atlas der Buurtwegen bleek echter dat deze greppels kunnen worden verbonden aan de perceelsindeling uit de 19^e eeuw (greppels in proefsleuven 2 en 3) en met de bestaande perceelsindeling (zichtbaar op de huidige kadasterkaart), die op de 19^e-eeuwse indeling is gebaseerd.

Deze greppels, te dateren in de 18^e- 19^e eeuw, hebben weinig archeologische waarde en zijn niet weerhouden als een archeologisch relevant grondspoor. In proefsleuf 4 werd een vrij diffuus bewaard lineair grondspoor aangetroffen dat als een greppel met een afwijkende axialiteit werd geïnterpreteerd, maar deze bleek na een tweede maal opschaven nauwelijks bewaard te zijn. Er werd geen

archeologisch materiaal in aangetroffen en dit spoor behoefde bij gebrek aan belendende of geassocieerde grondsporen geen verder onderzoek.

1.4 Assessment van vondsten en stalen

Er werden tijdens het onderzoek geen objecten of contexten aangetroffen waaruit vondsten en/of stalen zijn ingezameld.

In het noordelijke deel van het onderzoeksgebied waren 20^e- of 21^e-eeuwse afvalcontexten met huishoudelijk afval aanwezig, die eerder deel dienen uit te maken van een bodemsanering.

De archeologische vlakken zijn gedetecteerd middels metaaldetectie, maar met uitzondering van een fragment daklood in proefsleuf 6 werden geen metalen voorwerpen aangetroffen met enige archeologische relevantie of waarde.

2 Interpretatie van de data en tussentijds besluit

Ondanks de landschappelijk ogenschijnlijk gunstige ligging, blijken er binnen het onderzoeksgebied geen grondsporen en/of structuren met een archeologische relevantie aanwezig te zijn. Dit kan gedeeltelijk verklaard worden door een historische realiteit (i.e. het gebruik van de locatie heeft geen archeologisch waarneembare sporen nagelaten) en een ongunstige bodemkundige situatie. De aanwezigheid van een vrij dun quartair sediment en een zwaar kleilig tertiair sediment op geringe diepte was dan wel gekend uit de landschappelijke boringen, maar de waterhuishouding van deze bodemopbouw werd hierin niet gevat. Dit is begrijpelijk, aangezien de interpretatie van de landschappelijke boringen gebeurd is op basis van de bestaande aardkundige data en dat deze tijdens een zeer droge zomer zijn uitgevoerd. In de winterperiode en in periodes van hevige regenval, blijkt al snel dat de bodem weinig doorlatend is en vrij nat. Dit kan verklaren waarom het gebied pas in de volle en late middeleeuwen lijkt te zijn ontgonnen: de site met walgracht Bunderhof⁵, die ten volle van de natte bodem gebruik kan maken. De landschappelijke positie is later pas aangewend om een windmolen te bouwen.

Op basis van zowel de bestaande als de nieuw gegenereerde archeologische data voor het onderzoeksgebied kan worden gesteld dat er binnen het onderzoeksgebied geen relevante archeologische sporen en structuren (die een bepaalde kenniswinst kunnen opleveren) aanwezig zijn.

⁵Een interessante anekdote die hierbij tijdens het proefsleuvenonderzoek in december 2018 werd meegedeeld, was deze van een buurtbewoner: bij het ruimen van de begraafplaats van Sint-Eloois-Winkel is een deel van de gracht van het Bunderhof gebruikt als knekelput. Op aanwijzen van de buurtbewoner zou zich dit aan De Hoogte nr. 1 moeten hebben bevonden. Gezien de historie van de site, gezien het gebruik van de site tijdens de Eerste Wereldoorlog en gezien deze anekdote, kan het gebrek aan archeologisch onderzoek op het Bunderhof als een gemiste kans beschouwd worden.

3 Bibliografie

Naslagwerken

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 9

Figuur 1. Sfeerbeeld bij de aanvang van het proefsleuvenonderzoek.	2
Figuur 2. Het theoretisch proefsleuvenplan (boven) ten opzichte van de uitgevoerde proefsleuven (onder).	4
Figuur 3. Situering van de putwandprofielen ten opzichte van de bodemkaart.....	7
Figuur 4. Putwandprofiel 1.....	8
Figuur 5. Putwandprofiel 2.....	8
Figuur 6. Putwandprofiel 2 met aanduiding van archeologisch vlak 1.	9
Figuur 7. Clustering van de greppels in het noorden van het onderzoeksgebied..	10

ONDERZOEK:

Ledegem, Gullegemsestraat

ONDERDEEL

10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Synthese.....	2
1.1	Datering en interpretatie van de dataset.....	2
1.1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.1.2	Huidige dataset	3
1.1.3	Waardering van de archeologische site	3
1.2	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	4
2	Vervolgtraject	6
2.1	Impact van de geplande werken	6
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	6
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	7
2.4	Randvoorwaarden.....	7
3	Bibliografie.....	8
4	Lijst van figuren	9

1 Synthese

1.1 Datering en interpretatie van de dataset

1.1.1 Volledigheid van de dataset

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden (met het oog op nieuwbouw van meergezinswoningen). Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een vooronderzoek met ingreep in de bodem in een archeologienota in een regulier traject.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem konden volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- verstoorde zones zijn in kaart gebracht
- de gekende aardkundige data zijn onderzocht en aan de realiteit getoetst
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn onderzocht en aan de realiteit getoetst
- er werd een terreinbezoek en een visuele inspectie van het projectgebied uitgevoerd zowel met het oog op het bepalen van de verdere onderzoeksstrategie als voor het registreren van relevante archeologische en landschappelijke indicatoren
- er werden controleboringen uitgevoerd (deel van het bureauonderzoek)
- er werden landschappelijke boringen uitgevoerd (prospectie zonder ingreep in de bodem)
- er is een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd, conform de bekrachtigde melding van het voornemen tot het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven

Het onderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden het vooronderzoek te vervolledigen en om de gepaste maatregelen –enkel indien er bewaarde archeologische sites aanwezig zijn- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

1.1.2 Huidige dataset

Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

De bureaustudie heeft aangetoond dat het projectgebied zich binnen een voormalig akkerland op de noordelijke helling van een lokale hoogte in het landschap bevindt. Op basis van de beschikbare en gegenereerde aardkundige, historische en archeologische data werd de kans hoog geacht dat het gebied ook in het verleden is bewoond/gebruikt. Hiervan werden enkel bewaarde of gedeeltelijk bewaarde sporensites verwacht. Het definitief vaststellen van deze al dan niet aanwezige sporensites was enkel middels een proefsleuvenonderzoek mogelijk. Dit proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat er binnen het onderzoeksgebied geen sporen of structuren aanwezig zijn die een archeologische kenniswinst kunnen opleveren.

Er kan dus worden gesteld dat de huidige dataset, om te komen tot een archeologische waardering van het onderzoeksgebied, als volledig kan worden beschouwd.

1.1.3 Waardering van de archeologische site

3

Op basis van de gegevens van de bureaustudie en de prospectie met ingreep in de bodem kan dus worden gesteld dat:

1. Het projectgebied is gelegen op de noordelijke flank van een lokale verhevenheid in het landschap. Het gebied is landschappelijk (in het Holoceen, weliswaar) dus een vrij gunstig gelegen gebied, dat in noordelijke richting overgaat naar een natte beekvallei. Een dergelijke "overgangszone" wordt steevast als archeologisch gevoelig geacht, maar in dit onderzoek werd aangetoond dat er in dit gebied geen sporen van menselijke activiteiten aanwezig zijn, te dateren voorafgaand aan de 19^e eeuw.
2. De afwezigheid van sporen lijkt te wijten te zijn aan de keuze van de mens in het verleden, in combinatie met de weinig waterdoorlatende bodemopbouw, die het gebied in de winter te nat maakt. Gezien de beperkte oppervlakte van het onderzoeksgebied is het echter met enige voorzichtigheid dat hierover uitspraken worden gedaan en moet men zich beperken tot de vaststelling dat er geen sporen van menselijke activiteiten, ouder dan de 19^e eeuw, aanwezig zijn.
3. Gezien de relatief lage densiteit aan archeologisch onderzoek in deze streek is het huidige onderzoek een goede leidraad voor verder onderzoek. Er kan nog steeds worden uitgegaan van de werkhypothese dat de kern van de menselijke activiteiten in het verleden zich op de hogere, drogere gronden

situeert, maar dat dit niet eenduidig is en de bodemkundige situatie ook op hogere delen in het landschap een sterke (negatieve) invloed kan hebben. Tegelijk kan men stellen dat het volledige landschap in een netwerk van menselijke activiteiten zal zijn opgenomen, waaronder ook de “overgangszones”, maar dat deze activiteiten zich mogelijk manifesteerden op een manier die zeer weinig archeologische sporen heeft nagelaten.

4. De aangetroffen archeologische sporen concentreren zich in de 19^e en 20^e eeuw. Er is dus sprake van antropogene sporen van sub-recente en recente datum.

Op basis van de ingezamelde onderzoeksdata kan dus worden gesteld dat er binnen het huidige onderzoeksgebied geen archeologische sporen of structuren aanwezig zijn die een potentieel op archeologische kenniswinst bevatten. De geplande werken hebben dan ook geen impact op de archeologische kennis.

1.2 Antwoord op de onderzoeksvragen

In de melding van het voornemen tot het uitvoeren van een prospectie in de bodem en het bureauonderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die onderliggend kader vormen voor de opzet van het onderzoek.

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde ?*
Er zijn geen sporen met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde aanwezig.
- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen ?*
Er zijn antropogene grondsporen aanwezig. Het gaat om perceelsgreppels en kuilen met recent huishoudelijk afval. De informatiewaarde hiervan is zeer beperkt.
- *Wat is de densiteit en hun verspreiding ?*
De densiteit is verbonden aan de perceelsindeling.
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes ?*
De sporen behoren tot de 19e en 20e eeuw.
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren ?*
De sporen maken deel uit van een perceelsindeling.
- *Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen ?*
De geplande werken zullen deze sporen vernietigen, maar dit is geen verlies aan archeologische kenniswinst.
- *Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap ?*
Er is geen relatie tussen de antropogene grondsporen en het landschap, er is sprake van een voormalig akkerland dat in een orthogonaal systeem ten opzichte van de Gullegemsestraat in landbouwpercelen is verdeeld.

- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied ?*

Het beschermen van het archeologisch patrimonium binnen het onderzoeksgebied is niet noodzakelijk, aangezien het verlies van de sporen uit de 19^e, 20^e en 21^e eeuw aanvaardbaar is. Het uittekenen van een vervolgstategie met te nemen maatregelen (Deel 11, "omschrijving van de maatregelen") is niet noodzakelijk.

En aanvullend:

- *Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied ?*

De antropogene verstoring van de bodem kenmerkt zich enerzijds door een gebruik als akkerland en dus een omzetting van een deel van de bodem tot teelaarde en anderzijds door het uitgraven van greppels in context van landindeling.

- *Kan een archeologische site uitgesloten worden ?*

De aanwezigheid van een archeologische site kan op basis van de huidige dataset worden uitgesloten.

2 Vervolgtraject

2.1 Impact van de geplande werken

Op basis van de inzichten, verworven in de geplande werken binnen het projectgebied, kan worden gesteld dat de impact van de geplande werken bestaat uit een volledige verstoring van het bodemarchief binnen het huidige onderzoeksgebied

Als oorzaak voor de verstoring is de geplande toestand als volgt:

- Het verkavelen van de gronden, waardoor in eerste instantie wordt uitgegaan van een integrale verstoring van de bodem
- De aanleg van een wegenis doorheen het onderzoeksgebied
- De aanleg van nutsvoorzieningen
- Het bebouwen van de individuele loten

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele onderzoeksmethodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een bureauonderzoek (cf. bekrachtigde archeologienota) en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd, op basis hiervan is de prospectie met ingreep in de bodem in zijn huidige vorm noodzakelijk geacht.
Archiefonderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Op basis van het huidige bureauonderzoek is de kans op het aantreffen van informatie die het advies zou veranderen zeer klein.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Er zijn geen specifieke onderzoeksvragen die middels geofysisch onderzoek beantwoord kunnen worden .
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	De bodembedekking laat dit niet toe.
Landschappelijke boringen	JA	NEE	NEE	NEE	De aardkundige data bieden geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied afgedekte of bewaarde paleo-horizonten bevat.

<i>Soort onderzoek</i>	<i>Mogelijk</i>	<i>Nuttig</i>	<i>Schadelijk</i>	<i>Noodzakelijk</i>	<i>Evaluatie</i>
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	JA	NEE	NEE	NEE	De aardkundige data bieden geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied afgedekte of bewaarde paleo-horizonten bevat.
Proefsleuven	JA	JA	NEE	JA	In dit dossier de meest nuttige methodiek om het archeologisch kennispotentieel op een financieel haalbare wijze te waarderen. Deze methode is uitgevoerd.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat het archeologietraject als volledig kan worden beschouwd.

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Binnen het onderzoeksgebied zal het bodemarchief door de geplande werken verstoord worden, waardoor strikt gezien een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is.

Gezien het feit echter dat de ingezamelde data aangetoond hebben dat het onderzoeksgebied geen potentieel tot archeologische kenniswinst bevat, worden verdere maatregelen niet noodzakelijk geacht. De werken hebben geen impact op het archeologisch kennispotentieel.

In deze optiek is het gedetailleerd uittekenen van het vervolgtraject niet noodzakelijk en het omschrijven van gedetailleerde maatregelen is niet noodzakelijk.

2.4 Randvoorwaarden

Op basis van de beschikbare data kan worden gesteld dat de kans op het aantreffen van archeologische resten die een potentieel op kenniswinst herbergen, zo goed als nihil is. Er wordt geen verder onderzoek geadviseerd en het opnemen van randvoorwaarden bij de omgevingsvergunning is niet noodzakelijk.

Na het bekomen van de omgevingsvergunning voor de geplande bouwwerken is de melding van archeologische toevalsvondsten wettelijk verplicht (artikel 5.1.4 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013).

3 Bibliografie

Naslagwerken

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

4 Lijst van figuren

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE